

Univerzita Karlova v Praze
Právnická fakulta

David Hlaváček

**ROZVOJ MEZINÁRODNÍHO TRESTNÍHO PRÁVA
V
KONTEXTU VÁLKY V BÝVALÉ JUGOSLÁVII**

Diplomová práce

Vedoucí diplomové práce: doc. PhDr. Stanislava Hýbnerová, CSc.

Katedra mezinárodního práva

Datum uzavření rukopisu: 21. ledna 2015

Prohlašuji, že jsem předkládanou diplomovou práci vypracoval samostatně, všechny použité prameny a literatura byly řádně citovány a práce nebyla využita k získání jiného nebo stejného titulu.

V Praze, dne 21. ledna 2015

David Hlaváček

Mé upřímné poděkování patří doc. PhDr. Stanislavě Hýbnerové, CSc., za její laskavost, trpělivost a odborný, nicméně velmi milý lidský přístup.

Srdečně děkuji všem ze svého nejbližšího okolí za neustálé vytváření vzácného životního komfortu, díky kterému jsem se mohl věnovat jak studiu, tak této práci.

„Jugoslávie se nachází ve stavu hluboké vnitřní krize, resp. občanské války, jejíž příčiny jsou velmi složité. Jádrem této krize je historický etnický konflikt, který byl otevřen srbsko-chorvatským sporem o nové státoprávní uspořádání v roce 1990. K eskalaci došlo po vyhlášení nezávislosti Slovinska a Chorvatska koncem června t. r. Federální armáda se postupně vymkla z kontroly ústředních orgánů a její postup stále více podporoval srbské koncepcce. V průběhu bojů padlo odhadem 10.000 lidí, počty utečenců přesahují půl milionu...“

*Zpráva Federálního Ministerstva zahraničních věcí k návrhu na čs. zapojení do mírové operace
OSN v Jugoslávii*

... Jen mrtví se dočkají konce války.

Platón

Obsah

1	ÚVOD	8
2	NÁSTIN RELEVANTNÍCH HISTORICKÝCH UDÁLOSTÍ	10
2.1	SITUACE V JUGOSLÁVII	10
2.2	SLOVINSKÁ VÁLKA ZA NEZÁVISLOST	11
2.3	CHORVATSKÁ VÁLKA ZA NEZÁVISLOST	12
2.4	BOSENSKÁ VÁLKA ZA NEZÁVISLOST	14
2.4.1	<i>SREBRENICKÝ MASAKR</i>	16
2.5	VÁLKA V KOSOVU	18
3	REFLEXE KONFLIKTU NA POLI MEZINÁRODNÍHO TRESTNÍHO PRÁVA ..	23
4	MEZINÁRODNÍ TRESTNÍ TRIBUNÁL PRO BÝVALOU JUGOSLÁVII	26
4.1	SOUVISEJÍCÍ HYBRIDNÍ SOUDNICTVÍ	30
4.2	BILANCE ČINNOSTI A VÝSLEDKŮ TRIBUNÁLU	31
4.3	VÝZNAM SOUDNÍ ČINNOSTI TRIBUNÁLU	31
5	ZLOČINY PODLE MEZINÁRODNÍHO PRÁVA SOUZENÉ TRIBUNÁLEM	33
5.1	GENOCIDA	33
5.1.1	<i>KLÍČOVÉ, TRIBUNÁLEM ROZVINUTÉ DEFINIČNÍ ZNAKY ZLOČINU</i>	<i>34</i>
5.1.1.1	Zabití příslušníků napadené skupiny	35
5.1.1.2	Způsobení těžkých tělesných ublížení nebo duševních poruch příslušníkům napadené skupiny	35
5.1.1.3	Úmyslné uvedení napadené skupiny do takových životních podmínek, které mají přivodit její úplné nebo částečné fyzické zničení	35
5.1.1.4	Opatření směřující k tomu, aby se v napadené skupině bránilo rození dětí	36
5.1.1.5	Násilné převádění dětí z napadené skupiny do jiné	36
5.1.1.6	Genocidní úmysl	36
5.1.1.7	Skupina	37
5.2	ZLOČINY PROTI LIDSKOSTI	37
5.2.1	<i>KLÍČOVÉ, TRIBUNÁLEM ROZVINUTÉ DEFINIČNÍ ZNAKY ZLOČINU</i>	<i>38</i>
5.2.1.1	Vražda	38
5.2.1.2	Vyhlazování	39
5.2.1.3	Zotročení	40
5.2.1.4	Deportace	41
5.2.1.5	Uvěznění	41
5.2.1.6	Mučení	42
5.2.1.7	Znásilnění	42
5.2.1.8	Pronásledování z politických, rasových nebo náboženských důvodů	43
5.2.1.9	Ostatní nelidské činy	45
5.2.1.10	Existence útoku	46
5.2.1.11	Jednání pachatele je součástí útoku	46
5.2.1.12	Civilní obyvatelstvo	46
5.2.1.13	Masový nebo systematický útok	47
5.2.1.14	Úmyslné jednání pachatele v kontextu útoku	47
5.3	VÁLEČNÉ ZLOČINY	48
5.3.1	<i>ZÁVAŽNÁ PORUŠENÍ ŽENEVSKÝCH ÚMLUV Z ROKU 1949</i>	<i>48</i>
5.3.1.1	<i>KLÍČOVÉ, TRIBUNÁLEM ROZVINUTÉ DEFINIČNÍ ZNAKY ZLOČINU</i>	<i>50</i>
5.3.1.1.1	Úmyslné usmrcení	50

5.3.1.1.2	Mučení.....	50
5.3.1.1.3	Nelidské zacházení.....	51
5.3.1.1.4	Úmyslné způsobení velkého utrpení nebo vážné tělesné újmy či poruchy zdraví.....	51
5.3.1.1.5	Rozsáhlé ničení nebo přivlastnění majetku, jež není ospravedlněno válečnou nutností a je prováděno protiprávně a svévolně.....	52
5.3.1.1.6	Donucení válečného zajatce nebo civilní osoby ke službě v ozbrojených silách nepřátelské mocnosti.....	53
5.3.1.1.7	Úmyslné zkrácení válečného zajatce nebo civilní osoby na právu na spravedlivé a řádné soudní řízení.....	54
5.3.1.1.8	Protiprávní deportace nebo přesídlení civilních osob nebo jejich protiprávní věznění.....	54
5.3.1.1.9	Braní civilních osob jako rukojmí.....	55
5.3.1.1.10	Ozbrojený konflikt.....	55
5.3.1.1.11	Souvislost mezi tímto konfliktem a zločinem pachatele.....	56
5.3.1.1.12	Mezinárodní charakter ozbrojeného konfliktu.....	56
5.3.1.1.13	Ochrana osoby nebo majetku dle Ženevských úmluv.....	57
5.3.2	PORUŠENÍ ZÁKONŮ A OBYČEJŮ VÁLKY.....	57
5.3.2.1	KLÍČOVÉ, TRIBUNÁLEM ROZVINUTÉ DEFINIČNÍ ZNAKY ZLOČINU.....	58
5.3.2.1.1	Svévolné ničení měst nebo vesnic nebo jejich pustošení, které není ospravedlnitelné vojenskou nutností.....	58
5.3.2.1.2	Zabrání nebo zničení nebo úmyslné poškození zařízení určených pro náboženství, charitu a výchovu, umění a vědu, historických památek a uměleckých a vědeckých děl.....	59
5.3.2.1.3	Plenění veřejného a soukromého majetku.....	59
5.3.2.1.4	Zakázaná práce.....	59
5.3.2.1.5	Kruté zacházení.....	60
5.3.2.1.6	Vražda.....	60
5.3.2.1.7	Braní rukojmích.....	61
5.3.2.1.8	Mučení.....	61
5.3.2.1.9	Znásilnění.....	61
5.3.2.1.10	Útoky proti osobní důstojnosti.....	61
6	ZÁVĚR.....	63
7	SEZNAM POUŽITÝCH PRIMÁRNÍCH PRAMENŮ A POUŽITÉ SEKUNDÁRNÍ LITERATURY.....	67
7.1	PRIMÁRNÍ PRAMENY.....	67
7.2	SEKUNDÁRNÍ LITERATURA.....	69
8	SHRNUTÍ PRÁCE A KLÍČOVÁ SLOVA.....	72

1 ÚVOD

Téma rozvoje mezinárodního trestního práva v kontextu války v bývalé Jugoslávii jsem si ke zpracování v této diplomové práci vybral v průběhu inspirativního kurzu Mezinárodněprávní ochrany lidských práv vedeného doc. PhDr. Stanislavou Hýbnerovou, CSc., i díky kterému jsem se (opět) dostal ke knize autentických svědectví z této války, které sepsal, jak je na vlastní kůži zažil, Jan Urban.

Jedná se o velmi rozmanitou a komplikovanou problematiku, která se nás, zejména kvůli odehrání v nedávné době a geografické blízkosti, dosti intenzivně týká. Leckteří z našich současných politických reprezentantů formovali mezinárodněpolitický profil nově vzniklé České republiky právě v souvislosti s balkánským konfliktem. V úvodním historickém exkurzu se pokusím nahlédnout do podstaty tohoto ostudného období novodobé evropské historie, protože se navenek jeví jako velmi, velmi komplikovaná. Přesto doufám, že jisté jeho příčiny se mi s pomocí různé sekundární literatury odhalit podaří, neboť alibistický závěr prezentovaný naší tehdejší vládou v čele s Václavem Klausem, že jde jen o jakousi válku mezi kmeny, které v sobě mají vzájemné válčení hluboce zakořeněné, mi přijde až nezvykle primitivní.

V další, třetí kapitole se zaměřím na dopad probíhajícího konfliktu na reakce mezinárodního společenství. To v této souvislosti bývá kritizováno za přílišnou pasivitu, nerozhodnost a opakující se zastávání v dějinách neosvědčené politiky appeasementu. Právě proto bude podstatné zjistit, jaké konkrétní kroky byly učiněny na univerzální platformě zřízené i pro tyto účely, tedy na půdě Organizace spojených národů.

Nejznámějším z nich je zcela určitě zřízení prvního ad hoc trestního tribunálu od dob druhé světové války. Tím došlo k průlomů ve vývoji stíhání trestně odpovědných jedinců na mezinárodní úrovni. Prvně po čtyřiceti letech tak mohlo dojít k faktické aplikaci mezinárodního trestního práva, které do té doby sice vznikalo, ale neexistovala instituce, která by v oblasti mezinárodního trestního soudnictví disponovala působností jej vynucovat. Ve čtvrté kapitole se pokusím nastínit charakter Tribunálu a některá s ním spojená témata, mezi kterými bude nejpodstatnější jeho časová, osobní, věcná a místní příslušnost a vztah k postiženému regionu.

V páté kapitole je prostor na alespoň základní zmapování činnosti Mezinárodního tribunálu pro bývalou Jugoslávii a jeho nejvýznamnějších vlivů na mezinárodní trestní právo. Dle jeho Statutu se Tribunál zabývá zločinem genocidy, zločiny proti lidskosti, závažnými porušeními Ženevských úmluv a porušením zákonů a obyčejů války. Těžiště této části spatřuji v přiblížení jednotlivých skutkových podstat zločinů podle mezinárodního práva tak, jak byly činností Tribunálu rozvinuty či definovány. Vycházet přitom budu zejména z primárních zdrojů, judikátů Tribunálu, a pracovat deskriptivní metodou.

V závěru shrnu, co předcházelo vzniku tak zásadní instituce, jakou Mezinárodní trestní tribunál rozhodně je, co jeho působení přineslo současnému světu a jaký může být jeho odkaz do budoucna. Vyzdvihnu klíčové případy, které formovaly jak nejpodstatnější změny v mezinárodním trestním právu a jeho aplikaci, tak vnímání Tribunálu v očích veřejnosti a s tím spojená jeho nejslabší místa, která brání lidem, kteří válkou byli a jsou skutečně postiženi, ztotožnit se s jeho rolí hlavního vypořadatele spravedlnosti a strůjce usmíření.

Pro úplnost dodávám, že text je dokončen k právnímu stavu materie k 1. 1. 2015.

2 NÁSTIN RELEVANTNÍCH HISTORICKÝCH UDÁLOSTÍ

2.1 SITUACE V JUGOSLÁVII

Za casus belli konfliktu, který se táhl přes celá devadesátá léta minulého století na území tehdejší Socialistické federativní republiky Jugoslávie, bývají označovány vzrůst nacionalismu¹, zhoršující se hospodářská situace, významně se zvyšující zadlužení země a narůstající neshody mezi jednotlivými republikami a autonomními oblastmi na straně jedné, se současnou snahou o udržení celistvosti federace na straně druhé. Na řešení těchto problémů a na reformě fungování a organizace federace, která se ukazovala jako nevyhnutelná, se však jednotlivé politické reprezentace nebyly schopny dohodnout.

V březnu 1989, po přijetí změn v srbské ústavě, které omezovaly pravomoci autonomních oblastí Kosovo a Vojvodina², nabrala politická krize v Jugoslávii nových rozměrů. Stále hlasitěji zaznívala kritika dalších svazových republik, která akcentovala požadavek změny státoprávního uspořádání celku. Na mimořádném 14. kongresu Svazu komunistů Jugoslávie, konaném dne 20. ledna 1990, se delegace jednotlivých republik neshodly na hlavních otázkách budoucnosti jugoslávské federace, v důsledku čehož slovinští a chorvatští delegáti kongres opustili. Slovinská reprezentace v čele s Milanem Kučanem požadovala demokratické změny směřující ke konfederaci, zatímco srbská reprezentace v čele se Slobodanem Miloševićem byla proti.

V březnu 1991 došlo k tajnému jednání mezi Franjo Tuđmanem³ a Slobodanem Miloševićem v srbské obci Karađorđevo, jehož předmětem byla dohoda o jednotlivých oblastech Bosny a Hercegoviny, které měly být anektovány Srbskem a Chorvatskem podle toho, kde byl jejich národ většinově zastoupen⁴.

¹ Ten se začal ubírat nekontrolovatelným směrem po roce 1980, kdy zemřel prezident, maršál a vrchní velitel ozbrojených sil Socialistické federativní republiky Jugoslávie, předseda Svazu komunistů Jugoslávie a vůdce jugoslávského národněosvobozenického boje za druhé světové války v jedné osobě, Josip Broz Tito.

² Obě autonomie dříve měly po jednom hlase v jugoslávském federativním shromáždění, ale po změnách, které prosadil Slobodan Milošević, prakticky připadly Srbsku, které tak mělo rázem tři z celkových osmi hlasů.

³ Psáno též Tudjman; chorvatský politik, jugoslávský generál, zakladatel nacionalistické strany Chorvatské demokratické společnosti a první prezident nezávislého Chorvatska, žijící v letech 1922 – 1999.

⁴ Šesták, Miroslav. *Dějiny Jihoslovanských zemí*. 2. Praha : Nakladatelství Lidové noviny, 2009. str. 575.

Chorvaté, Slovinci, Srbové i Bosňáci⁵ započali s utvářením svých ozbrojených složek. V červnu 1991 svou nezávislost vyhlásilo Slovinsko a Chorvatsko, ovšem v červenci byla účinnost těchto ústavních zákonů odložena o tři měsíce Brionskou deklarací. Touto dohodou se oba státy na straně jedné, spolu se Socialistickou federativní republikou Jugoslávie na straně druhé⁶, pokoušely sjednat mírové řešení počínající jugoslávské krize a zabránit rozpadu federace. Fakticky znamenala ukončení bojů ve Slovinsku, úpravu režimu na slovinských hranicích⁷ a vyřešení ústavní krize v Předsednictvu SFRJ, která trvala od 15. května 1991⁸. V říjnu, ihned po vypršení tříměsíčního moratoria, obě republiky opět potvrdily svou vůli ve federaci nesetrvat, na podzim pak z Jugoslávie vystoupila Makedonie⁹ a v dubnu roku 1992 byla mezinárodně uznána suverenita Bosny a Hercegoviny.

Cesta k novému politickému a státnímu uspořádání v oblasti Balkánského poloostrova však byla ještě příliš komplikovaná a stála příliš mnoho nevinných lidských životů.

2.2 SLOVINSKÁ VÁLKA ZA NEZÁVISLOST

Slovinský konflikt, někdy také nazýván Desetidenní válka, trval od 26. června do 6. července 1991.

Již v prosinci roku 1990 se ve Slovinsku konalo referendum o nezávislosti. Zúčastnilo se ho 93,5 % oprávněných voličů a pro samostatnost a nezávislost se

Hladký, Ladislav. *Slovinsko: stručná historie států*. Praha : Libri, 2010. str. 137.

⁵ Jedná se převážně o jižní Slovany, kteří v průběhu nadvlády Osmanské říše na Balkáně konvertovali k islámu; například tedy islamizované obyvatelstvo Srbska, Černé Hory, Kosova, Makedonie a Bulharska, které nepřijalo národní identitu většinové populace a nadále si uchovává své specifické etnické a náboženské vědomí.

⁶ Roli mezinárodního zprostředkovatele sehrálo Evropské společenství, reprezentované lucemburským, nizozemským a italským ministrem zahraničí.

⁷ Benderly, Jill a Kraft, Evan. *Independent Slovenia: Origins, Movements, Prospects*. 2. Basingstoke : Palgrave Macmillan, 1996. str. 192.

⁸ Tehdy se měl funkce předsedy ujmout chorvatský delegát Stjepan Mesić, ovšem jeho jmenování bylo delegáty Srbska, Černé hory, Kosova a Vojvodiny zablokováno.

⁹ Makedonská socialistická republika prvně vyhlásila v lednu roku 1991 svrchovanost v rámci SFRJ, v létě se pak přejmenovala na Republiku Makedonie a nezávislost, jako jediná ze všech jugoslávských zemí bez boje, vyhlásila v září. Uznání na mezinárodní půdě se jí ovšem dostalo až o dva roky později, kdy Řecko souhlasilo s kompromisním názvem státu „Bývalá jugoslávská republika Makedonie“, pod kterým byla, ač sama tento název nepoužívala, přijata v dubnu téhož roku do OSN.

vyjádřilo 88,5 % z nich¹⁰. Slovinský parlament současně přijal usnesení, které zavedlo šestiměsíční lhůtu určenou k jednání s ostatními republikami a k přípravě právního podkladu potřebného pro vznik a existenci samostatného státu. Tím bylo řečeno, že nezávislost bude vyhlášena v souladu s výsledkem referenda nejpozději do 26. června 1991¹¹. Kvůli vnitropolitické situaci bylo zřejmé, že návrh na přeměnu jugoslávské federace v konfederaci nebude přijat a Slovinsko se začalo připravovat na obrannou válku¹². Jugoslávská lidová armáda den po vyhlášení slovinské nezávislosti¹³ v noci z 26. na 27. června 1991 obsadila slovinské hraniční přechody a letiště. Tím byl zažehnut ozbrojený konflikt, který byl ukončen již výše zmíněnou Brionskou deklarací. V přijatém tříměsíčním moratoriu, během něhož mělo dojít k diplomatickému řešení sporu, Slovinsko vyjednalo mezinárodní uznání svého nového státu ze strany Estonska, Gruzie, Chorvatska, Litvy a Lotyšska¹⁴. K 8. říjnu, dnu vypršení stanovené lhůty, byla původní deklarace o nezávislosti opět uvedena v platnost.

2.3 CHORVATSKÁ VÁLKA ZA NEZÁVISLOST¹⁵

Válka za nezávislost Chorvatska, probíhající v letech 1991 – 1995 primárně mezi Chorvaty a krajinskými Srby žijícími v Chorvatsku, se zapsala do dějin především kvůli nebývalé krutosti, v Evropě neviděné od konce druhé světové války.

¹⁰ Archiv Slovinské republiky k 20. výročí referenda v roce 1990. Arhiv Republike Slovenije, Razstava Arhiva RS ob 20. obletnici plebiscita 1990. [Online] [Citace: 17. 10 2014.]

http://www.arhiv.gov.si/si/delovna_podrocja/razstavna_dejavnost/razstava_arhiva_rs_ob_20_obletnici_plebiscita_1990.

¹¹ Hladký, Ladislav. *Slovinsko: stručná historie států*. Praha : Libri, 2010. str. 124

¹² „Vlastní“ armádní sílu jednotlivých republik představovaly jednotky tzv. teritoriální obrany, které byly zřízeny po invazi vojsk Varšavské smlouvy do Československa. Během ní zavládlo v jugoslávských vojenských kruzích zděšení, neboť se zjistilo, že podobné akci by domácí vojsko nebylo schopné čelit a celá země by byla během několika dní úspěšně obsazena. Teritoriální obrana byla proto spravována a vybavena jednotlivými republikami zcela odděleně od Jugoslávské lidové armády, což umožnilo její použití v tomto protifederálním, separatistickém zájmu.

¹³ 25. června 1991 přijal slovinský Parlament Základní ústavní listinu o nezávislosti Republiky Slovinsko, ji provádějící ústavní zákon a Deklaraci nezávislosti (Osamosvojitveni akti Republike Slovenije); [Online] [Citace: 17. 10 2014.]

http://www.svz.gov.si/si/zakonodaja_in_dokumenti/osamosvojitveni_akti_republike_slovenije.

¹⁴ Itálie, Německo a Rakousko uznaly Slovinsko ještě dříve, ale poté se rozhodly respektovat vyčkávací stanovisko.

¹⁵ V Chorvatsku známá jako „Domovski Rat“, tedy Vlastenecká válka.

Paralelně se slovinským parlamentem, 25. června 1991, vyhlásil chorvatský Sabor¹⁶ nezávislost republiky na Jugoslávii¹⁷. Současně tím prohlásil Chorvatsko za stát Chorvatů¹⁸, na což srbské obyvatelstvo, již několik měsíců stavící se proti chorvatskému národnímu sebeurčení a proti nové nekomunistické politické elitě, reagovalo negativně, neboť jeho přáním bylo setrvání v rámci jugoslávského federativního celku. Chorvatské politické vedení si bylo vědomo toho, že může dojít k ozbrojenému střetu, avšak chorvatská teritoriální obrana neměla dostatek vybavení, aby mohla vyhlásit mobilizaci a situaci ukončit relativně rychle, jako se to povedlo jejímu slovinskému protějšku.

Po dílčích bojích a přestřelkách menšího rozsahu, trvajících již od podzimu předešlého roku, vstoupila na chorvatské území Jugoslávská lidová armáda, s jejíž významnou pomocí Srbové ovládli značnou část země. Za cenu ohromných ztrát na obou stranách a teroru páchaného na civilních obyvatelích se jim podařilo dobýt město Vukovar, chorvatské straně zase ubránit Dubrovnik.

Bitva o Vukovar byla jednou z největších bitev občanské války v Jugoslávii, která probíhala od září do listopadu roku 1991. Vyhlášení chorvatské samostatnosti a jeho „jednonárodnostní politiky“ mělo za následek vyhánění a terorizování spousty srbských obyvatel chorvatskými a naopak. Od července 1991 začalo soustavné vraždění Srbů i v širším okolí Vukovaru. Před zahájením operace jugoslávské armády požádal Bělehrad Evropskou unii o zprostředkování jednání, ovšem bezvýsledně. Během těžkých bojů Chorvaté město ztratili, ale pro Jugoslávskou lidovou armádu bylo toto vítězství velmi těžce zaplacené. Došlo k rozsáhlé devastaci města a masakrům civilního obyvatelstva.

Ke konci roku došlo k uzavření křehkého příměří pod patronátem OSN, kdy se podařilo politickým tlakem na mezinárodní úrovni donutit Jugoslávskou armádu ke stažení svých vojáků. Mezinárodně neuznané území za frontovými liniemi, loajální srbsko-černohorské Jugoslávii, fungovalo pod názvem Republika Srbská Krajina¹⁹,

¹⁶ Jednokomorové chorvatské legislativní těleso.

¹⁷ Ústavní rozhodnutí o svrchovanosti a nezávislosti Chorvatské republiky (Ustavna odluka Sabora Republike Hrvatske o suverenosti i samostalnosti Republike Hrvatske), bylo přijato s ohledem na výsledek referenda z 19. května 1991; [Online] [Citace: 17. 10 2014.] <http://www.sabor.hr/Default.aspx?art=15020>.

¹⁸ Do té doby byli Chorvaté a Srbové rovnoprávnými konstitutivními národy Chorvatska.

¹⁹ „Krajina“ srbsky znamená „pohraničí“ (zde patrná paralela s názvem Ukrajina, což etymologicky nejpravděpodobněji znamená „okrajové území“, myšleno jako hraniční knížectví Kyjevské Rusi).

zahrnovalo přibližně čtvrtinu chorvatského území a žil zde necelý půlmilion obyvatel, převážně Srbů²⁰. Formálně vzniklo v roce 1991²¹, kdy Srbové ve svém referendu odmítli osamostatnění Chorvatska a jeho stále silící nacionalistické tendence a v rámci práva národu na sebeurčení vytvořili tento vlastní státní útvar, který měl být později znovu spojen s Jugoslávií. Z charakteru velmi protáhlého, rozkouskovaného území a nízké hustoty zalidnění vyplývaly značné komplikace při jeho bránění. Přesto bylo dobyto při operaci Oluja²² chorvatskou armádou za rozsáhlé podpory ze strany NATO²³ až v srpnu roku 1995.

Kromě vojenských obětí na obou stranách přinesla tato operace rozsáhlou etnickou čistku, při které bylo zabito podle srbských zdrojů přes 3000 civilistů²⁴. Východní oblasti Srbské Krajiny byly roku 1998 mírovou smlouvou převedeny pod správu OSN, uskutečňovanou v rámci Chorvatska, čímž byla překonána poslední komplikace stojící v cestě samostatnému a na Jugoslávii nezávislému fungování Chorvatska.

2.4 BOSENSKÁ VÁLKA ZA NEZÁVISLOST

Válka v Bosně a Hercegovině, mezinárodní ozbrojený konflikt probíhající od března roku 1992 do listopadu 1995, byl nekrvavější a nejtragičtější ze všech bojů o samostatnost a nezávislost na Balkánském poloostrově. Na vině bylo zejména velmi

Hlavním městem byl Knin, později Vukovar, a prezidentem byli Milan Babić, Goran Hadžić a Milan Martić.

²⁰ Ti do tohoto území emigrovali před perzekucí v Osmanské říši od habsbursko-tureckých válek v 16. století.

²¹ Ústava Republiky Srbská Krajina byla přijata 19. prosince 1991.

²² Česky „Bouře“, akce trvající od 4. do 7. srpna 1995.

²³ Jindřich Marek z Vojenského historického ústavu se ovšem v této souvislosti ptá, „proč v krvavém konfliktu, ve kterém se dopouštěli stejnou měrou neústupnosti a válečných zločinů Srbové, Chorvaté a bosenská Muslimové, si Clintonova administrativa vybrala za jediného viníka války Srby, a naopak ochotně podporovala (paradoxně spolu s teroristickou sítí al-Káida!) bosenské Muslimy s jejich prezidentem Izetbegovićem a chorvatského prezidenta Tudjmana, který se často veřejně hlásil ke krvavým tradicím ustašovců?“ (in Marek, Jindřich. Český prapor mírové mise UNCRO a chorvatská operace OLUJA. *Historie a vojenství*, č. 2/2012. Vojenský historický ústav Praha).

²⁴ Při násilné likvidaci Srbské Krajiny bylo ze svých domovů vyhnáno velké množství obyvatel. Chorvatské údaje hovoří o 90.000 vyhnáných Srbech, OSN uvádí 150.000 a srbská strana na 250.000. Někteří z nich se usadili v Srbsku, jiní emigrovali. Po ukončení konfliktu se jich vrátilo přibližně jen čtyřicet tisíc, čímž jejich podíl na demografickém složení obyvatel Chorvatska klesl o dvě třetiny.

pestré národnostní složení na tamním území²⁵, které s výraznými nacionalistickými a s nimi spojenými územními požadavky každého etnika vyústilo ve válku takřka všech proti všem.

V listopadu 1990 se konaly první volby do Parlamentu Socialistické republiky Bosna a Hercegovina, které se mohlo účastnit více politických stran. Zvítězily v nich tři politické strany²⁶, kterým se podařilo uzavřít troj-etnickou koalici. Bosňanská politická reprezentace pro sebe získala úřad prezidenta, srbská předsedy parlamentu a chorvatská úřad premiéra.

Necelý rok po volbách, v říjnu 1991, srbsští poslanci opustili parlament a utvořili Národní skupinu Republiky Srbské, která lednu následujícího roku vyhlásila Srbskou republiku Bosny a Hercegoviny, z které se o půl roku později stala Republika srbská. Ta je dodnes jednou ze tří²⁷ samosprávných entit.

Chorvatská unie Herceg-Bosna, nacionalistická odnož Chorvatské demokratické unie působící v Bosně a Hercegovině, vyhlásila 18. listopadu 1991 politickou, ekonomickou, kulturní a geografickou oddělenost od státu.

Po vyhlášení nezávislosti Slovinska a Chorvatska uspořádala Bosna a Hercegovina na přelomu února a března 1992 své referendum o nezávislosti. Shromáždění bosensko-srbských politiků, kteří chtěli vytvořit federaci se Srbskem a Černou Horou, vyzvalo srbské obyvatelstvo k bojkotu referenda²⁸. 99,43% zúčastněných voličů se vyslovilo pro samostatnost, která byla v parlamentu vyhlášena 5. března. Tento akt se stal, zejména pro Srby, záminkou pro řadu ozbrojených blokád strategických dopravních spojení. O mezinárodní řešení sporu se pokusilo Evropské společenství, které přijalo tzv. Carrington-Cutileirův²⁹ plán, který počítal s rozdělením území na všech úrovních správy podle zastoupení jednotlivých majoritních etnik. Nakonec byl prezidentem Bosny a Hercegoviny, Bosňákem Iljou Izetbegovićem, odmítnut a celý plán tak ztroskotat.

²⁵ 43 % obyvatelstva tvořili Bosňáci, 31% Srbové a 17% Chorvaté.

²⁶ Bosňanská Strana demokratické akce, Srbská demokratická strana a Chorvatská demokratická unie.

²⁷ Dalšími jsou Federace Bosny a Hercegoviny a od roku 2000 oběma entitami spravovaný distrikt Brčko, který nebyl přidělen ani jedné z nich, ačkoli si na něj obě činily nárok, neb by se téměř jistě stal záminkou pro další ozbrojený konflikt.

²⁸ Celková účast byla 64%.

²⁹ Pojmenovaný podle svých tvůrců. Lord Peter Carrington je významný britský konzervativní politik, mimo jiné zastával funkci Generálního tajemníka NATO, a José Cutileiro je portugalský diplomat.

Mezi jednotlivými etniky postupně vznikaly boje přerůstající v občanskou válku, kterou nejvíce trpělo civilní obyvatelstvo. Vojáci³⁰ na všech stranách konfliktu se dopouštěli vražd, masakrů a znásilňování příslušníků nepřátelských etnik, loupení, rabování a plnění. Aby těmto excesům bylo zabráněno, ustanovila Rady bezpečnosti OSN rezolucí č. 743 ze dne 21. února 1992 misi UNPROFOR³¹, která měla vytvářet tzv. bezpečné zóny, zajišťovat humanitární pomoc, odvracet srbské útoky a podle podmínek příměří mezi srbskými a muslimskými silami dohlížet na demilitarizaci oblasti kolem Srebrenice. Tehdy se mise dopustila fatálního selhání, když její nizozemské jednotky vydaly srebrenské civilní obyvatelstvo do rukou armády Ratka Mladiće.

2.4.1 SREBRENICKÝ MASAKR

Ve vesnicích okolí Srebrenice žilo srbské obyvatelstvo, které bylo od roku 1992 masakrováno jednotkami bosenským muslimů a mudžahedínů z muslimských zemí pod vedením Nasera Oriće, jenž měl jednu ze základen přímo v Srebrenici³². Počet těchto srbských obětí se pohybuje v přibližném rozpětí od 1 000 do 1 500³³.

Dne 6. července 1995 v časných ranních hodinách začali město ostřelovat příslušníci Vojsk Republiky srbské³⁴, jejichž část byla rekrutována z okolních vesnic, kde předtím docházelo k masakrům Srbů³⁵. Ochranu Srebrenici zajišťovalo 600 nizozemských vojáků UNPROFOR a vojáci 28. divize bosensko-muslimské armády. 8. července bylo město ostřelováno znovu, přičemž bylo zasaženo i předsunuté stanoviště nizozemských UNPROFOR, kteří se kvůli nedostatečné výzbroji museli vzdát a po delším vyjednávání jim Srbové povolili odjet do Srebrenice. Následující den pokračovalo srbské ostřelování a z města uprchly tisíce civilistů. Srbové obsadili další

³⁰ At' už se jednalo o příslušníky regulérních armád, polovojenských jednotek nebo námezdní žoldáky.

³¹ United Nations Protection Forces, mírová mise OSN ve válce v Jugoslávii v letech 1992 – 1995. O účasti naší armády rozhodla vláda tehdejší České a Slovenské Federativní republiky svým usnesením č. 27 ze dne 16. ledna 1992.

³² Savich, Carl. Srebrenica: The Untold Story. *www.serbianna.com*. [Online] [Citace: 17. 10. 2014.] <http://www.serbianna.com/columns/savich/051.shtml>.

³³ The Politics of the Srebrenica Massacre. *www.globalresearch.ca*. [Online] [Citace: 17. 10. 2014.] <http://www.globalresearch.ca/the-politics-of-the-srebrenica-massacre/660>.

³⁴ Název ozbrojených sil Republiky srbské existujících mezi lety 1992 a 2005, v jejichž čele stál generál-plukovník Ratko Mladić.

³⁵ Foldyna, Jaroslav. Pravda a lež o „genocidě“ ve Srebrenici. *www.blisty.cz*. [Online] 1. 3 2007. [Citace: 17. 10. 2014.] <http://www.blisty.cz/art/33082.html>.

pozorovací stanoviště sil OSN a vzali jako rukojmí asi 30 nizozemských vojáků. Následné dny se měly uskutečnit letecké útoky na srbskou armádu vedené NATO, ale po prvních pokusech byly zastaveny kvůli srbské pohrůzce, že v případě pokračujícího útoku zabijí nizozemské rukojmí a budou ostřelovat základnu OSN v nedalekých Potočarech, kde se snažilo nalézt ochranu dvacet až třicet tisíc civilistů³⁶. V tomto období se 28. divize bosensko-muslimské armády, která v bojích utrpěla ztrátu asi dvou tisíc mužů, začala postupně stahovat, přestože byla početně silnější, než útočící srbské jednotky. 12. července 1995 začaly autobusy odvážet zbývající ženy, děti a starce³⁷ na muslimská území, muži však byli nuceni zůstat. Srebrenica byla obsazena 11. července. Téhož dne večer začali uprchlíci v Potočarech po nizozemském batalionu žádat, aby zajistil jejich evakuaci a zabránil tím vznikající humanitární katastrofě. To se plukovníkovi Karremansovi povedlo dojednat i přes těžko splnitelné podmínky generála Mladiće, které mimo jiné zahrnovaly umožnění jeho armádě provádět separaci vojensky způsobilých mužů, při které docházelo k mučení, zabíjení a znásilňování zajatců. Evakuace žen a dětí do teritoria ovládané Armádou Republiky Bosny a Hercegoviny, byť v nelidských podmínkách, pokračovala po následující dva dny. Oddělení, vojensky způsobilí Bosňáci byli chladnokrevně popraveni. Hořký osud utečenců ale na sebe také nenechal dlouho čekat. Vojska Republiky srbské, spolu s Ministerstvem vnitra Republiky srbské, tisícičlenné kolony utečenců začala na cestě do domnělého bezpečí obklíčovat, přepadávat, okrádat, znásilňovat, podrobovat všemožnému nelidskému zacházení a (často přímo na místě) popravovat³⁸.

Dle oficiálních údajů bylo takto zabito nebo je dodnes pohřešováno 8.373³⁹ osob, z nichž drtivou většinu představují muži (pět set jich bylo mladších osmnácti let), několik desítek pak ženy a mladé dívky. Identifikovat se podařilo 6.598 obětí⁴⁰.

Po jednání mezi OSN a bosenskými Srby byli poslední nizozemští vojáci UNPROFOR propuštěni, ale museli na místě zanechat zbraně, vybavení a zásoby⁴¹.

³⁶ Podmínky, v kterých se nacházeli, byly pro vysoké teploty, nedostatek vody, potravin a léků nehumánní.

³⁷ Dle Světové zdravotnické organizace Srebrenicu opustilo 35 632 lidí.

³⁸ Používala různé způsoby, počítaje v to užívání výstroje OSN a Červeného kříže, aby oklamala účastníky kolony. Slibovala jim ochranu života, bezpečnost a přepravu do města Tuzly.

³⁹ Takový počet jmen obsahuje Předběžný seznam pohřešovaných a zavražděných osob ze Srebrenici sestavený Bosenskou federální komisí pro pohřešované. [Online] [Citace: 1. 12. 2014.] http://www.potocarimc.ba/_ba/liste/nestali_a.php.

⁴⁰ Stav k červenci 2011. Identifikace probíhala pomocí analýzy DNA ostatků vyzvednutých z masových hrobů.

Bosna a Hercegovina podala k Mezinárodnímu soudnímu dvoru žalobu na porušení Úmluvy o zabránění a trestání zločinu genocidy na tehdejší Federální republiku Jugoslávie už v březnu 1993. Dvůr 26. února 2007 vydal nález, ve kterém konstatuje, že ke spáchání zločinu genocidy na území Bosny a Hercegoviny došlo v jediném případě – právě při Srebrenickém masakru⁴². Srbsko porušilo normy mezinárodního práva, když se dle zmíněné Úmluvy nepokusilo masakru zabránit, a když nevydalo Ratko Mladiće Mezinárodnímu tribunálu pro bývalou Jugoslávii. S tím byla Srbsku uložena povinnost spolupracovat.

Bosenská válka za nezávislost byla ukončena podepsáním Daytonské dohody⁴³, jejíž dodržování bylo zajištěno jednotkami Severoatlantické aliance IFOR⁴⁴, které vstoupily na území Bosny a Hercegoviny v souladu s rezolucí Rady bezpečnosti OSN číslo 1031. Jednotky IFOR měly jednoroční mandát a jejich prvořadým cílem bylo zajistit mír mezi nepřátelými stranami a stabilizovat oblast. To se jim poměrně rychle podařilo, nicméně bylo jasné, že v oblasti bude potřeba zanechat mezinárodní síly, které by zajistily dosažené úspěchy a pomohly v budoucím rozvoji. Tento úkol byl do roku 2004 plněn misí SFOR⁴⁵.

2.5 VÁLKA V KOSOVU

Chronologicky poslední dějství jugoslávské války se začalo odehrávat v roce 1999 v Kosovu mezi Srby a Albánci, jejichž vztahy se při řešení nejpálčivější otázky regionu, samostatnosti a svrchovanosti Kosova, po předcházející dekádě jen zhoršovaly.

⁴¹ Za Srebrenický masakr byli odsouzeni tito bosenskosrbští velitelé: podplukovník Dragan Obrenović k 17 letům vězení, Momir Nikolić k 27 letům vězení, Radislav Krstić k 35 letům vězení, Vidoje Blagojević k 18 letům vězení a Dragan Jokić k 9 letům vězení. V roce 2003 byl vydán zatykač i na bosenskomuslimského velitele Namera Oriće. Hlavní žalobkyně OSN Carla del Ponte pro něj žádala trest 18 let odnětí svobody, ovšem odsouzen byl k dvouletému trestu, jenž byl v červenci 2008 odvolacím soudem zrušen.

⁴² Dvůr tak potvrdil závěr Mezinárodního trestního tribunálu pro bývalou Jugoslávii v rozsudku Krstić.

⁴³ Všeobecná rámcová smlouva pro mír v Bosně a Hercegovině, známá také jako Daytonské dohoda, Pařížský protokol nebo Daytonsko-pařížská smlouva, byl dokument uzavřený na letecké základně Wright-Patterson u Daytonu v Ohiu, formálně pak podepsán v Paříži 14. prosince 1995.

⁴⁴ The Implementation Force, mírová operace také s českou účastí.

⁴⁵ Stabilisation Force; v rámci mise působila i Armáda České republiky (v IFOR a SFOR dohromady bylo angažováno 6300 jejich příslušníků).

Poté, co Albánci začátkem září 1990 prohlásili Kosovo za sedmou republiku Jugoslávské federace, srbský parlament schválil novou ústavu, kde bylo Kosovo a Metohije⁴⁶ pouhým administrativním útvarem bez jakékoliv autonomie. Pod vedením Ibrahima Rugovyse⁴⁷ se tam zformovala Demokratická liga Kosova, která vytvořila stínové albánské instituce a mírovým způsobem usilovala o nezávislost. Ta byla na základě referenda, kdy se 99,7 % hlasujících vyslovilo pro, vyhlášena k 9. říjnu 1991. Uznána ovšem byla pouze Albánií, zatímco Srbové ji považovali za ilegální, provokativní a hrozili odvetou.

V listopadu 1995 byla uzavřena Daytonská smlouva, která ukončila konflikt v Bosně a Hercegovině. Podepsána byla zástupci západních mocností a Franjo Tuđmanem za Chorvatsko, Alijou Izetbegovićem za Bosnu a Hercegovinu a Slobodanem Miloševićem za Srbsko, tedy všemi zainteresovanými stranami - s výjimkou Albánců. Kosovská osvobozenecá armáda, albánská ozbrojená organizace, jež oficiálně vznikla následující rok, zprvu začala podnikat ozbrojené a teroristické útoky na srbské vojenské cíle, ovšem později začala likvidovat kosovské nealbánské obyvatelstvo⁴⁸. Docházelo k etnickým čistkám nejen Srbů, ale i Černohorců, Chorvatů, Bosenců, Romů, Goranců a dalších nealbánců. Lidé z těchto skupin byli pod pohrůzkami vyháněni ze svých domovů, někteří byli zavražděni, uneseni, jiní nečekali na teror a uprchli sami. Situace v následujících měsících přerostla v regulérní občanskou válku. Bělehrad nejprve váhal s ofenzívou proti povstalcům, ale když 23. března 1998 označil velvyslanec USA pro Balkán Robert Gebard Kosovskou osvobozenecou armádu jako „nepochybně teroristickou organizaci,“ prezident Slobodan Milošević si to vyložil po svém a zahájil proti této organizaci rozsáhlé vojenské akce.

V září zasedaly Rada bezpečnosti OSN i vedení NATO, které 13. října 1998 dalo Miloševićovi čtyřdenní ultimátum⁴⁹, požadující mimo jiné stažení jeho vojsk z Kosova.

⁴⁶ Zkráceně Kosovo či Kosmet.

⁴⁷ Ibrahim Rugova (1944 – 2006) byl kosovskoalbánský intelektuál a politický představitel, předseda a zakladatel největší kosovské politické strany Demokratické ligy Kosova a prezident Kosova. Přes deset let stál v čele nenásilného odporu kosovských Albánců proti represivnímu režimu srbského prezidenta Slobodana Miloševiče.

⁴⁸ Košťál, Martin. *Globalisté útočí - Od "humanitárního" bombardování po samostatný narkostát Kosovo*. Praha : Kontingent Press, 2008.

⁴⁹ Požadavky byly následující: omezení počtu vojenských a policejních jednotek v Kosovu do 10 dnů, rozmístění 2000 pozorovatelů OBSE, povolení přeletů letadel NATO nad Kosovem, uspořádání voleb

Milošević se rozhodl podmínky přijmout. Kosovská armáda i srbské jednotky však nadále měly velmi vyostřené vztahy a menší šarvátky byly na denním pořádku. Obě strany využily přechodného míru k přípravě a zbrojení na očekávanou mohutnou jarní ofenzívu. Když k ní došlo, mezinárodní společenství v čele se Spojenými státy schválilo použití síly v Kosovu⁵⁰ a 24. března 1999 došlo k zahájení operace Spojenecká síla a bombardování Svazové republiky Jugoslávie.

Jednalo o největší vojenský střet na území Srbska a Černé Hory od dob druhé světové války. Vojenský útok, v Srbsku označováno jako „Agrese NATO“, představoval druhé otevřené použití vojenské síly státy Severoatlantické aliance v bývalé Jugoslávii⁵¹. Ta pro vojenskou intervenci požadovala souhlas Rady bezpečnosti OSN, ten však byl vetován Ruskem a Čínou.

Jestliže při předcházejících bojích uprchlo do okolních zemí zhruba sto padesát tisíc Albánců, pak za 78 dní bombardování NATO, kdy byly těžce poškozeny infrastruktura, mosty, průmyslové objekty, elektrárny, telekomunikační zařízení a nemalé množství nevojenských cílů, činil počet uprchlíků hrozivých osm set tisíc Albánců a sto tisíc Srbů.

Po 10. červnu 1999, kdy došlo k ukončení spojenecké akce a zastavení bombardování, přimělo NATO Kosovskou osvobozenou armádu jen k částečnému odzbrojení a mezi Albánci tak zůstalo ještě dostatečné množství zbraní a munic, aby mohli podniknout odvetné akce proti etnickým nealbáncům. Vzápětí byla schválena rezoluce Rady Bezpečnosti OSN č. 1244⁵², která umožnila vstup vojsk OSN na území Kosova, které od té chvíle místo srbské vlády spravovala mise Spojených národů

do 9 měsíců, vytvoření multietnické policie, spolupráce s Mezinárodním tribunálem pro válečné zločiny a zahájení jednání o autonomii Kosova.

⁵⁰ Jednou z událostí, která sehrála zásadní roli při rozhodování, zda vojenskou intervencí uskutečnit či ne, byl tzv. masakr v Račaku. Srbské policejní jednotky v této vesnici 15. ledna 1999 provedly bojovou operaci, po které bylo na místě nalezeno asi 45 albánských těl oblečených v civilních šatech. Albánci a NATO nařkli srbskou stranu z masakru civilistů a tlak na mezinárodní politické scéně požadující stažení srbských vojsk z Kosova stoupl. Srbové tvrdili, že se jedná o těla padlých vojáků Kosovské osvobozené armády, která byla převlečena a snesena na místo, aby bylo vyvoláno zdání hromadné poprav. Důkazy k nepochybnému potvrzení jedné či druhé z teorií však chybí. Druhým momentem pak bylo srbské odmítnutí Rambouilletské smlouvy, podle níž mělo dojít k postupnému osamostatnění Kosova.

⁵¹ Prvním bylo již zmíněné bombardování bosenskosrbské armády v roce 1995.

⁵² Do roku 1999 bylo kosovské území pod srbskou kontrolou, ale od 12. června 1999 bylo na základě této rezoluce přeměněno v protektorát OSN. Ač nadále zůstával formální součástí Srbska, již nebyl pod srbskou kontrolou, a vytvořil si vlastní parlament, vládu a další nezávislé instituce.

v Kosovu UNMIK⁵³. Na bezpečnost srbské menšiny a vojenský klid v oblasti dohlížely jednotky NATO pod označením KFOR⁵⁴. Jejich mise ovšem nebyla příliš úspěšná. Kosovská osvobozenecská armáda se sice přejmenovala na Kosovský ochranný sbor, ale nadále se dopouštěla stále častějších a brutálnějších rasově motivovaných zásahů proti civilistům. Mezinárodní mise byly vcelku nečinné, neb se bály eskalace případného střetu v další ozbrojený konflikt velkého rozsahu, a vůči takto vojensky organizovaným albánským radikálům zaujala nic neřešící politiku appeasementu⁵⁵.

Po pádu Miloševićovy vlády v Jugoslávii byl zpracován plán stabilizace, který byl schválen jak novou jugoslávskou vládou, tak i Evropskou unií, Washingtonem a Moskvou, ovšem představiteli bývalé Kosovské osvobozenecské armády, která se fakticky stala vůdčí silou v Kosovu, byl odmítnut. Někteří světoví politici se sice v průběhu mise v Kosovu stále snažili o to, aby byla dodržována rezoluce Rady bezpečnosti OSN č. 1244 a aby si mezinárodní organizace zjednaly pořádek, ovšem bezvýsledně. Mise UNMIK a KFOR v Kosovu nebyly schopny zcela dosáhnout žádného cíle - ani bezpečí lidí, ani jejich svobodného pohybu, nemluvě o vytváření podmínek pro rozvoj demokratických institucí v mnohonárodnostní společnosti. Vládu v Kosovu tak fakticky převzali politici úzce spjatí s bývalou osvobozenecskou armádou a mezinárodním organizovaným zločinem, který ji živil. Tyto struktury sice vytvořily

⁵³ United Nations Mission in Kosovo; civilní správa jugoslávské provincie Kosovo pod patronací OSN. Jejímí hlavními úkoly bylo zabezpečení a provádění základní civilní správně-administrativní funkce, podporovat vznik rozsáhlé autonomie a samosprávy v Kosovu, umožnit průběh politických procesů, které v budoucnu umožní definovat politický status Kosova, koordinovat humanitární pomoc všech mezinárodních organizací, podporovat rekonstrukci klíčové infrastruktury, zabezpečit civilní právo a pořádek, dodržování lidských práv a zabezpečit bezpečný a nerušený návrat všem uprchlíkům do jejich domovů v provincii Kosovo.

Prosazování těchto úkolů bylo zabezpečováno pomocí čtyř hlavních pilířů, kdy policie a soudnictví spadaly pod přímé vedení OSN, civilní správa taktéž, demokratizace a budování institucí byly vedené OBSE a rekonstrukce a ekonomická pomoc byly zajišťovány EU.

⁵⁴ Kosovo Force, mezinárodní mírová operace spadající pod velení mise OSN v Kosovu UNMIK. Jejím cílem bylo zabránit dalším bojům v oblasti Kosova a zastavit útoky Jugoslávských a Srbských jednotek, zajistit bezpečnost a pořádek, demokratické, mírové, stabilní fungování kosovské mnohonárodnostní společnosti, odzbrojit Kosovskou osvobozenecskou armádu a podporovat mezinárodní humanitární pomoc. Jednotky Armády České republiky zde působily na základě usnesení vlády České republiky č. 1114 ze dne 4. října 2006.

⁵⁵ Dientsbier, Jiří. *Daň z krve*. Praha : Nakladatelství Lidové noviny, 2002.

navenek zdání demokracie založením politických stran, ovšem reálnou moc v zemi nadále drží kosovská mafie^{56, 57}.

Kosovská deklarace nezávislosti na Srbsku byla jednohlasně přijata⁵⁸ kosovským parlamentem 17. února 2008 a prohlásila Kosovo za demokratický, světský a multietnický stát. Oficiální orgány a představitelé Srbska však nezávislost odmítají uznat a oblast považují nadále za součást své země, zatímco postoj ostatních států je nejednotný⁵⁹. 8. října 2008 schválilo Valné shromáždění OSN žádost Srbska⁶⁰, aby legalitu vyhlášení nezávislosti Kosova přezkoumal mezinárodní soudní dvůr v Haagu. Ten 22. července 2010 rozhodl, že vyhlášením nezávislosti nebylo porušeno mezinárodní právo⁶¹.

⁵⁶ Anděl, Michal. Kosovský Mnichov, Izrael a pravicoví piláti. *euportal.parlamentnilisty.cz*. [Online] 6. 2. 2008. [Citace: 10. 10. 2014.] <http://euportal.parlamentnilisty.cz/Articles/2306-srbske-volby-kosovsky-mnichov-izrael-a-pravicovi-pilati.aspx>.

⁵⁷ Feranec, Ivan. Kosovo, domov největší mafie v Evropě. *www.ihned.cz*. [Online] 23. 11. 2005. [Citace: 12. 10. 2014.] <http://archiv.ihned.cz/c1-17260410-kosovo-domov-nejvetsi-mafie-v-evrope>.

⁵⁸ Výsledek hlasování byl 109 pro ku 0 proti, přičemž všech 11 reprezentantů srbské menšiny hlasování bojkotovalo. [Online] 17. 2. 2008. [Citace: 13. 10. 2014.] http://www.assembly-kosova.org/common/docs/proc/trans_s_2008_02_17_al.pdf

⁵⁹ Seznam států a mezinárodních organizací podle postoje k nezávislosti Kosova. *cs.wikipedia.org*. [Online] 14. 9. 2014. [Citace: 18. 10. 2014.] http://cs.wikipedia.org/wiki/Seznam_států_a_mezinárodních_organizací_podle_postoje_k_nezávislosti_Kosova.

⁶⁰ Žádost dostupná online [Citace: 22. 10. 2014.] <http://www.icj-cij.org/docket/files/141/14799.pdf>.

⁶¹ I.C.J. Reports 2010, *Accordance with International Law of the Unilateral Declaration of Independence in Respect of Kosovo*, p. 122, Advisory Opinion.

3 REFLEXE KONFLIKTU NA POLI MEZINÁRODNÍHO TRESTNÍHO PRÁVA

Za velmi autentickou sondu do bosenského konfliktu a tehdejší globální mezinárodní politické situace (a to včetně jejího silně nelichotivého pozadí) považují reportáže a osobní eseje Jana Urbana, novináře, držitele dvou cen za obranu lidských práv a organizátora humanitární akce SOS Sarajevo. Ve stati *Ponížení evropské demokracie* napsané v dubnu 1994 konstatuje, že: „Od druhé světové války v Evropě platilo, že kdo mečem zachází, mečem schází. Platilo to i po celou dobu studené války jako motto odstrašující síly NATO. V případě Bosny světové společenství nejenom že prosadilo embargo na prodej těžkých zbraní napadenému suverénnímu státu, ale nic dnes nedělá na jeho záchranu. Násilná změna hranic a etnické čistky se tak znovu stávají tolerovanou součástí evropské politiky. Vítězem na Balkáně jsou především nedemokratické velmocenské tendence v Rusku, posilované každým ústupkem demokracie vůči násilí. A to je pro budoucnost střední Evropy nebezpečné.“⁶²

I dnes se, bohužel, ukazuje, jak pravdivé toto proroctví bylo. Vytknout by se mu snad dalo jedině omezení onoho hrozivého dopadu pouze na region střední Evropy. Pokračuje v něm dále, kdy kriticky uzavírá, že: „Jugoslávská krize a její bosenské vyvrcholení předznamenávají vývoj evropské a atlantické politiky na mnoho let dopředu. Čelně se tady střetly Spojené státy a Rusko. Evropská unie právě tady zjistila, že jí bez Spojených států málokdo bere jako politickou sílu vážně, a Spojené národy se tu zcela odepsaly jako instituce schopná dosáhnout míru. Některé islámské země právě v Bosně redefinovaly svoji evropskou politiku. Řecko začalo blokovat řadu politických rozhodnutí svých západoevropských spojenců a v mnoha případech otevřeně začalo spolupracovat s Ruskem...“⁶³

Výše nastíněné rozhořčení pramení z toho, že mezinárodní společenství konflikt podcenilo již v zárodku, váhalo se zásahem a jeho členové se nebyli schopni dohodnout na společném a účinném postupu⁶⁴. Cesta k efektivnímu řešení byla dlouhá.

⁶² Urban, Jan. *Všem sráčům navzdory, aneb Válka, o které nechcete nic vědět*. Praha : GplusG, 1996. str. 46.

⁶³ Ibid., str. 85.

⁶⁴ Šturma, Pavel. *Mezinárodní trestní soud a stíhání zločinů podle mezinárodního práva*. Praha : Nakladatelství Karolinum, 2002. str. 77.

V roce 1992 Rada Bezpečnosti OSN přijala, většinou jednomyslně, řadu rezolucí, kterými se snažila alespoň nějakým způsobem situaci v regionu sanovat. Například rezolucí č. 727 schválila okamžité vyslání padesáti vojenských styčných důstojníků k zajištění příměří, rezolucí č. 743 zřídila mírovou misi UNPROFOR k zajištění mezinárodního míru a politické stability, rozsáhlou rezolucí č. 757 stanovila řadu pravidel a ekonomických opatření, která měla vyvolat tlak na válčící strany a zamezit tak dalšímu zbrojení a bojům, rezolucí č. 758 posilnila mandát mise UNPROFOR, a mnoha dalšími, které apelovaly na ukončení bojů, dodržování norem mezinárodního práva, lepší zajištění humanitární pomoci a ochranu lidskoprávních organizací a zabezpečení sarajevského vzdušného mostu. Rezolucí č. 777 bylo ukončeno členství již rozpadlé Socialistické federální republiky Jugoslávie v OSN. Další rezoluce uvalily mezinárodní sankce na Srbsko a Černou Horu či zakázaly vojenské lety nad územím Bosny a Hercegoviny. Rezolucí č. 798 rada Bezpečnosti odsuzovala masivní, organizované a systematické zadržování a znásilňování žen, zejména muslimských, v Bosně a Hercegovině a požaduje uzavření všech zadržovacích táborů. Stalo se tak vůbec prvně, že Spojené národy odsoudily znásilňování žen v průběhu války.

Jednou z nejzásadnějších rezolucí je č. 780 z října 1992, kterou Rada Bezpečnosti vyjádřila zděšení nad masově rozšířeným porušováním mezinárodního humanitárního práva a pověřila Generálního tajemníka Boutros-Ghalihho ustavením expertní komise k prověření silicího podezření na porušování Ženevských konvencí. Vedl ji po rezignaci profesora Fritse Kalshovena profesor Cherif Bassiouni, svou činnost zahájila v listopadu 1992 a ukončila v dubnu 1994. Během této doby vedla řadu studií a vyšetřování přímo na místě, kdy se jí povedlo získat pro spolupráci jak nevládní, tak i vládní organizace. Závěrečná zpráva této komise shrnuje veškeré právní i faktické poznatky, například popis vojenských struktur jednotlivých válčících stran, jejich strategií a používaných taktik, zásadní nálezy v prošetřování páchání etnických čistek, zločinů genocidy, znásilnění, sexuálních zločinů, ničení kulturních hodnot a dalších masových porušování humanitárního práva v různých částech Bosny a Hercegoviny. Na základě těchto informací komise závažná, často neobvykle brutální porušování Ženevských úmluv a dalšího mezinárodního humanitárního práva potvrdila a již v předběžné zprávě z února 1993 vyzvala k založení ad hoc trestního tribunálu.

Závěr je totiž nevyhnutelný: mír v budoucnu vyžaduje spravedlnost, a spravedlnost vyžaduje nalezení pravdy⁶⁵.

Svědectví o zvěrstvech páchaných na území bývalé Jugoslávie zmobilizovala mezinárodní společenství k dosud bezprecedentnímu řešení válečného konfliktu, respektive jeho následků. Klíčovou rezolucí č. 827 z roku 1993 Rada Bezpečnosti OSN založila instituci, jejímž úkolem je zejména postavit před soud osoby odpovědné za závažné porušení mezinárodního humanitárního práva, poskytnout alespoň jakousi právní spravedlnost obětem, odstrašit ostatní zločince před pácháním dalších zločinů, a v neposlední řadě také přispět k usmíření a k obnově míru na území bývalé Jugoslávie⁶⁶. Tak vznikl Mezinárodní tribunál pro stíhání osob odpovědných za závažná porušení mezinárodního humanitárního práva spáchaná v bývalé Jugoslávii od roku 1991.

⁶⁵ United Nations. S/1994/674, Letter dated 24 May 1994 from the Secretary-General to the President of the Security Council, 27. května 1994

⁶⁶ Pěnkava Mgr., Pavel. Mezinárodní trestní soud pro bývalou Jugoslávii. *Bulletin advokacie*. 2006, 6., str. 41.

4 MEZINÁRODNÍ TRESTNÍ TRIBUNÁL PRO BÝVALOU JUGOSLÁVÍI

Mezinárodní tribunál pro stíhání osob odpovědných za závažná porušení mezinárodního humanitárního práva spáchaná v bývalé Jugoslávii od roku 1991⁶⁷ (dále jen Tribunál), byl ustaven rezolucí číslo 827⁶⁸, kterou Rada bezpečnosti OSN jednomyslně⁶⁹ přijala dne 25. května 1993. Stal se tak pomocným orgánem Rady bezpečnosti ve smyslu čl. 29 Charty OSN, dle kterého Rada bezpečnosti může v případech, kdy dojde k ohrožení míru, porušení míru nebo útočnému činu ve smyslu čl. 39 Charty OSN, přijímat v souladu s čl. 41 opatření nezahrnující užití ozbrojené síly.

Do jeho věcné příslušnosti náleží zločiny spáchané od 1. ledna 1991⁷⁰ na území bývalé Jugoslávie, pakliže se jedná o spáchání genocidy⁷¹, zločinů proti lidskosti⁷², závažná porušení Ženevských konvencí z 12. srpna 1949⁷³ a porušení zákonů a obyčejů války⁷⁴.

⁶⁷ International Tribunal for the Prosecution of Persons Responsible for Serious Violations of International Humanitarian Law Committed in the Territory of the Former Yugoslavia since 1991, zkráceně Mezinárodní trestní tribunál pro bývalou Jugoslávii. Spolu s dalšími významnými institucemi, jako jsou například Stálý rozhodčí soud, Mezinárodní soudní dvůr, Mezinárodní trestní soud a Europol sídlí v nizozemském Haagu, hlavním městě provincie Jižní Holandsko.

⁶⁸ Založení rozhodnutím Rady bezpečnosti má veliký faktický význam, nikoli jen formální. Díky tomu totiž může Tribunál uplatňovat kompetenci k zahájení trestního stíhání nejen proti všem subjektům mezinárodního společenství, ale také za trestné činy, které byly spáchany před jeho založením. Naproti tomu Mezinárodní trestní soud, který byl ustaven v roce 2002 na základě Římského statutu z roku 1998, tak smí činit jen vůči účastnickým státům této smlouvy a vůči trestným činům spáchaným po rozhodném dni.

⁶⁹ Na rozdíl od ustavení Mezinárodního trestního tribunálu pro Rwandu, kdy se Čína zdržela hlasování.

⁷⁰ Toto pravidlo se žel osvědčilo ve větší míře, než bylo původně zamýšleno, když se před Tribunál dostaly zločiny z kosovské krize. Konec časové příslušnosti není stanoven, takže není ani z tohoto hlediska uzavřen výčet jednání, které může projednávat.

⁷¹ Článek 4 Statutu Mezinárodního trestního tribunálu pro bývalou Jugoslávii. Mezinárodní trestní právo ji definuje jako „úmyslné a systematické zničení, celé nebo části, etnické, rasové, náboženské nebo národnostní skupiny“. Vzhledem k velké obtížnosti prokázání genocidního úmyslu prokurátoři často volí obvinění až z dalších zločinů. Více viz 4.1.1.1.

⁷² Článek 5 Statutu Mezinárodního trestního tribunálu pro bývalou Jugoslávii. Mezinárodní trestní právo je poprvé definovalo pro potřeby norimberského procesu jako: „vraždu, vyhlazování, zotročování, deportace a veškeré jiné nelidské činy, spáchané proti jakémukoliv civilnímu obyvatelstvu před válkou nebo během ní, nebo pronásledování z důvodů politických, rasových či náboženských, ať jsou či nejsou porušením interního práva v zemi, kde byly spáchany, jako následek jakéhokoliv zločinu, spadajícího do kompetence Tribunálu, nebo v souvislosti s tímto zločinem.“

⁷³ Článek 2 Statutu Mezinárodního trestního tribunálu pro bývalou Jugoslávii. Ženevské úmluvy na ochranu obětí války, které jsou tvořeny čtyřmi úmluvami a třemi dodatkovými protokoly, byly sjednány na diplomatické konferenci konané v Ženevě po skončení druhé světové války. Hlavní zásadou, která je součástí mezinárodního práva obyčejového, je povinnost v případě ozbrojeného konfliktu respektovat důstojnost lidské bytosti a bez jakéhokoli nepřiznivého rozlišování chránit před konfliktem a jeho

Osobní příslušnost Tribunálu je omezena pouze na fyzické osoby⁷⁵ (nevztahuje se tedy organizace či vlády), které plánovaly, podněcovaly, nařizovaly, páchaly nebo jinak pomáhaly v plánování, přípravě nebo páchání zločinů uvedených v čl. 2 až 5 Statutu⁷⁶. Oficiální postavení kterékoliv obžalované osoby jako hlavy státu, jako vlády či jako odpovědného vládního činitele nezbavuje tuto osobu trestní odpovědnosti, ani nezmiňuje její potrestání⁷⁷. Tribunál v tomto směru drží primát, neboť je první institucí v historii, u které byla podána obžaloba proti úřadující hlavě státu za trestné činy, jichž se měla dopustit v době výkonu své funkce – při řízení proti Slobodanu Miloševićovi⁷⁸. Co se týče problematiky subordinace, odpovědnost nadřízeného je dána, pokud nadřízený věděl anebo měl důvod vědět, že podřízený chce páchat anebo již spáchal trestnou činnost a nadřízený nepřijal nezbytná a rozumná opatření, aby aktům podřízeného zabránil anebo pachatele potrestal. V aplikační praxi Tribunálu se toto ustanovení používá jak na vojenské, tak i civilní nadřízené⁷⁹. Fakt, že obžalovaný jednal na příkaz vlády či nadřízeného, jej nezbavuje trestní odpovědnosti ani neoslabuje jeho vinu, ale může být považován za polehčující okolnost při vyměření trestu, pokud Tribunál dojde k závěru, že si tak žádá spravedlnost⁸⁰.

následky ty, kdož na konfliktu nejsou přímo účastní, jakož i ty, kdo byli z konfliktu vyřazeni v důsledku nemoci, zranění či zajetí.

Zavazují každou stranu konfliktu bez ohledu na to, zda se jedná např. o vládní či povstalecké síly, a vážná porušení Ženevských úmluv představují válečné zločiny, za které je pachatel trestně odpovědný podle mezinárodního práva.

Odpovědnost nese nejen ten, kdo se porušení konvencí dopustil, ale i ten, kdo takové porušení nařídil, nebo kdo z nedbalosti při výkonu své funkce porušení ze strany podřízených umožnil. Dále pak skutečnost, že k porušení došlo na základě příkazu nadřízeného, nezbavuje sama o sobě podřízeného za takovýto čin odpovědnosti.

Každý stát je povinen osobu podezřelou ze spáchání vážného porušení postavit před soud, bez ohledu na její státní příslušnost, nebo ji vydat státu majícímu na jejím stíhání zájem.

Ženevské úmluvy byly Československem podepsány a následně ratifikovány. Ve Sbírce zákonů byly vyhlášeny pod číslem 65/1954 Sb. z.; dodatkové protokoly pak pod čísly 168/1991 a 85/2007 Sbírky mezinárodních smluv.

⁷⁴ Článek 3 Statutu Mezinárodního trestního tribunálu pro bývalou Jugoslávii.

⁷⁵ Článek 6 Statutu Mezinárodního trestního tribunálu pro bývalou Jugoslávii; tím je potvrzena zásada individuální trestní odpovědnosti.

⁷⁶ Článek 7 odstavec 1 Statutu Mezinárodního trestního tribunálu pro bývalou Jugoslávii.

⁷⁷ Článek 7 odstavec 2 Statutu Mezinárodního trestního tribunálu pro bývalou Jugoslávii.

⁷⁸ Pěnkava Mgr., Pavel. Mezinárodní trestní soud pro bývalou Jugoslávii. Bulletin advokacie. 2006, 6., str. 43.

⁷⁹ Článek 7 odstavec 3 Statutu Mezinárodního trestního tribunálu pro bývalou Jugoslávii.

⁸⁰ Článek 7 odstavec 4 Statutu Mezinárodního trestního tribunálu pro bývalou Jugoslávii.

Jediný druh trestu, který může pachateli udělit, je trest odnětí svobody, a nejvyšší výměra je na doživotí.

Trestní stíhání pachatelů zločinů podle mezinárodního práva je jeho povinností⁸¹ a jurisdikce národních soudů mu je podřízena⁸².

Vzhledem k tomu, že Tribunál nemá k dispozici žádnou vlastní policii, armádu ani zpravodajské služby, je při zadržování obviněných, v průběhu celého vyšetřování, sběru důkazních materiálů a výslechů svědků odkázán výhradně na spolupráci ostatních států. Obvinění se proto před soud mohou dostat jen tak, že budou vydáni buď některou ze zemí bývalé Jugoslávie nebo třetí zemí, že budou zadrženi mezinárodními silami, anebo že se sami dobrovolně vzdají, jako to udělala polovina všech obviněných. K 28. říjnu letošního roku bylo obžalováno 161 osob, z čehož doposud bylo odsouzeno 74, 18 jich bylo osvobozeno, 13 obžalovaných bylo vydáno ke stíhání do zemí bývalé Jugoslávie, v 36 případech byla žaloba stáhnuta zpět nebo obžalování zemřeli a 20 řízení ještě probíhá. Samotné soudní procesy probíhaly více jak 7.500 dní a vyslechnuto bylo více než 4.600 svědků⁸³. Jak uvádí ve své kontroverzní vzpomínkové publikaci *Lov: Já a váleční zločinci* bývalá předsedkyně soudu Carla del Ponteová, Tribunál se odmítl zabývat šetřením válečných zločinů spáchaných politiky a vojáky Spojených států amerických a dalších členských zemí NATO.

Z válečných zločinů byli v největší míře obviněni srbští a bosenskosrbští politici a vojenští vůdci, nicméně před soudem nakonec stanuli příslušníci všech zúčastněných etnik. Zde uvádím stručné shrnutí procesů s několika obviněnými, kteří byli zmíněni výše.

Duško Tadić⁸⁴, bosenský Srb a bývalý lídr Srbské demokratické strany, byl odsouzen za zločiny proti lidskosti, závažná porušení Ženevských konvencí a válečné zločiny k dvacetiletému vězení. Případ je významný mimo jiné proto, že odvolací senát

⁸¹ Čepelka, Čestmír a Šturma, Pavel. *Mezinárodní právo veřejné*. 1. Praha : C. H. Beck, 2008. str. 779

⁸² Článek 9 Statutu Mezinárodního trestního tribunálu pro bývalou Jugoslávii. Tzv. princip souběžné jurisdikce s prioritou Tribunálu. Národní soudy jsou sice souběžně příslušné, ale Tribunál může jimi projednávanou věc převzít či již skončenou věc přezkoumat, má-li za to, národní soudy nevedly řádný proces či spáchané zločiny kvalifikovaly jen jako normální trestné činy. Naproti tomu se po rozhodnutí Tribunálu ve věci samé vůči národním soudům uplatní překážka *res iudicatae*. Ale stále častěji však dochází k tomu, že jim Tribunál věc svěří k rozhodnutí. Aplikací tohoto principu došlo k bezprecedentní situaci, kdy je na mezinárodní úrovni postihováno porušení práva spáchané během občanské války, tedy vnitřního konfliktu.

⁸³ Infographic: ICTY Facts & Figures. [Online] <http://www.icty.org/sid/11186> [Citace: 22. 10 2014.]

⁸⁴ <http://www.icty.org/cases/party/787/4> [Citace: 22. 10. 2014]

potvrdil příslušnost Tribunálu k projednáváním zločinům a stejně tak jeho přednost před národními soudy při střetu jurisdikce.

Milan Babić⁸⁵, první prezident Republiky Srbská krajina, byl před soudem vůbec prvním obviněným, který doznal svou vinu. Za válečné zločiny byl odsouzen k 13 letům odnětí svobody, ale ve vězení v Haagu s největší pravděpodobností spáchal sebevraždu.

Ramuš Haradinaj⁸⁶, velitel Kosovské osvobozené armády a předseda kosovské vlády, byl pro nedostatek důkazů soudem osvobozen za velmi nelichotivých okolností. Tribunál byl nařčen z nedostatečné ochrany svědků, neb v průběhu vyšetřování jich devatenáct zemřelo za podivných či nevysvětlitelných okolností a další (proto) odmítli vypovídat.

Radovan Karadžić⁸⁷, bosenskosrbský politik, básník a psychiatr, politický vůdce bosenských Srbů během občanské války v Jugoslávii, je spolu s Ratko Mladićem považován za hlavního iniciátora a viníka válečných zločinů, kterých se srbská strana za války dopustila, zejména pak během masakru ve Srebrenici. Před mezinárodním soudem pro bývalou Jugoslávii se zodpovídá z celkem 11 zločinů genocidy, zločinů proti lidskosti a válečných zločinů.

Slobodan Milošević⁸⁸, hlava Svazové republiky Jugoslávie mezi lety 1991 a 1997 a prezident Srbska v letech 1997 až 2000, byl hlavním představitelem Srbů během války. Souzen byl pro obvinění z genocidy, válečných zločinů a zločinů proti lidskosti, ovšem v roce 2006 zemřel pravděpodobně na infarkt myokardu.

Ratko Mladić⁸⁹ byl důstojník jugoslávské armády působící v Makedonii, Kosovu a Chorvatsku a velitel nově vzniklé bosenskosrbské armády Republiky srbské. Hlavním bodem jeho obvinění z válečných zločinů a zločinu genocidy je obléhání Sarajeva, během něhož zahynulo 11.000 lidí, a masakr 8.100 bosenských muslimů u Srebrenici.

Goran Hadžić⁹⁰, srbský generál, bývalý prezident Republiky Srbská Krajina a poslední dopadený válečný zločinec, je obžalován ve 14 bodech, mimo jiné i z masakru 264 pacientů nemocnice ve Vukovaru.

⁸⁵ <http://www.icty.org/cases/party/663/4> [Citace: 22. 10. 2014]

⁸⁶ <http://www.icty.org/cases/party/698/4> [Citace: 22. 10. 2014]

⁸⁷ <http://www.icty.org/cases/party/703/4> [Citace: 22. 10. 2014]. Jeho soudní spis obsahuje přes 1,3 milionů stran.

⁸⁸ <http://www.icty.org/cases/party/738/4> [Citace: 22. 10. 2014]

⁸⁹ <http://www.icty.org/cases/party/704/4> [Citace: 22. 10. 2014]

⁹⁰ <http://www.icty.org/cases/party/694/4> [Citace: 22. 10. 2014]

Naser Orić⁹¹, bosensko-muslimský generál, který velel masakrům srbského civilního obyvatelstva v okolí Srebrenice, a držitel nejvyššího vojenského vyznamenání Bosny a Hercegoviny, Řádu Zlaté lilie, byl odsouzen ke dvěma letům odnětí svobody. V roce 2008 byl rozsudek zcela zrušen a Orić očištěn s tím, že se obvinění neprokázala⁹².

Ante Gotovina⁹³, generálplukovník chorvatské armády, a Mladen Markač⁹⁴, chorvatský generál, byli odsouzeni za trestné činy pronásledování, nuceného odsunu, drancování, zlovolného ničení, vražd, nelidského jednání a krutého zacházení, kterých se měli dopustit v průběhu operace Bouře, k 24, respektive 18 letům odnětí svobody. V odvolacím řízení je však senát zprostil všech obvinění a nařídil jejich propuštění⁹⁵.

Biljana Plavšićová⁹⁶, bývalá prezidentka Republiky srbské, se Tribunálu vzdala sama a byla odsouzena k trestu odnětí svobody v délce 11 let.

Radislav Krstić⁹⁷, zástupce velitele armády Republiky srbské, byl před Tribunálem první osobou odsouzenou za genocidu, kterou spáchal v okolí Srebrenice během masakru. Odpykává si pětatřicetiletý trest.

4.1 SOUVISEJÍCÍ HYBRIDNÍ SOUDNICTVÍ

Tribunál však není jediným soudem, který vyšetřuje a trestá vyjmenované zločiny. Na území Kosova a Bosny a Hercegoviny vznikaly vnitrostátní smíšené, hybridní soudy (tedy skládající se převážně ze zahraničních soudců, ale aplikující zejména vnitrozemské právo)⁹⁸, popř. specializované senáty s působností ve věcech válečných zločinů, jejichž účelem je mimo jiné i pomáhat už tak přetíženému Tribunálu.

⁹¹ <http://www.icty.org/cases/party/756/4> [Citace: 22. 10. 2014]

⁹² Srebrenica Muslim chief cleared. *news.bbc.co.uk*. [Online] 3. 6 2008. [Citace: 18. 09. 2014.] <http://news.bbc.co.uk/2/hi/europe/7486999.stm>.

⁹³ <http://www.icty.org/cases/party/691/4> [Citace: 22. 10. 2014]

⁹⁴ <http://www.icty.org/cases/party/693/4> [Citace: 22. 10. 2014]

⁹⁵ Haagský soud obrátil. Chorvatský generál Gotovina si 24 let neodsedí. *http://zpravy.idnes.cz*. [Online] 16. 11. 2012. [Citace: 15. 10. 2014.] http://zpravy.idnes.cz/gotovina-zprosten-0nb-/zahranicni.aspx?c=A121116_095313_zahranicni_ts.

⁹⁶ <http://www.icty.org/cases/party/758/4> [Citace: 22. 10. 2014]

⁹⁷ <http://www.icty.org/cases/party/711/4> [Citace: 22. 10. 2014]

⁹⁸ Prof. Dr. Werle, Gerhard. The Evolution of International Criminal Law. <http://werle.rewi.hu-berlin.de>. [Online] 2010. [Citace: 10. 11. 2014.] http://werle.rewi.hu-berlin.de/01_History-Summary.pdf.

Po ukončení jeho činnosti je plánováno, že Tribunál předá zbylé případy k dořešení právě těmto soudům⁹⁹.

4.2 BILANCE ČINNOSTI A VÝSLEDKŮ TRIBUNÁLU

Více než dva roky od založení Mezinárodního trestního tribunálu pro bývalou Jugoslávii trvalo, než byl vynesena první rozsudek, po pěti letech jeho činnosti pak v první instanci byly uzavřeny jen čtyři případy. Ovšem když si uvědomíme, že Tribunál nemá žádné nástroje, jak zadržet podezřelé, a jedinou jeho možností je spolupráce se státy a mezinárodními organizacemi, které k ní často nebyly příliš ochotny, a že se v každém stadiu řízení snaží o poskytnutí co nejširších procesních práv obviněným, je velmi obtížné ho vinit z nízké efektivity. Kritika mezinárodního společenství, které čeká rychlé výsledky, ale už není ochotno pomoci s jejich dosahováním, se pak jeví jako neoprávněná¹⁰⁰. Obrat k lepšímu však nastal po zahájení rozhovorů s balkánskými zeměmi o přistoupení k Evropské unii, které byly z její strany podmíněny aktivní spoluprací s Tribunálem. Výsledkem bylo významné zvýšení případů dobrovolných vydání obviněných.

Zda se potvrdí původní podezření, že se jedná o „náplast na svědomí“ západního světa, který nedovedl zabránit jugoslávskému konfliktu, nebo zda Tribunál nakonec skutečně přispěje k obecnému usmíření a vyrovnání se s minulostí na Balkánském poloostrově, zůstává stále otevřenou otázkou. A jsem zvědavý, jestli se jí podaří uzavřít ještě za naší generace.

4.3 VÝZNAM SOUDNÍ ČINNOSTI TRIBUNÁLU

Zásadní význam soudní činnosti Tribunálu sehrála v oblasti rozvoje definic zločinů podle mezinárodního práva. Prvně téměř po půl století totiž došlo k intenzivní aplikaci formálních pramenů mezinárodního práva na jednotlivé případy.

⁹⁹ Čepelka, Čestmír a Šturma, Pavel. *Mezinárodní právo veřejné*. 1. Praha : C. H. Beck, 2008. str. 785.

¹⁰⁰ Velkou pomoc neposkytla Tribunálu ani Rada bezpečnosti, která podle Statutu může uvalit na předmětnou zemi sankce v případě, že s Tribunálem řádně nespolupracuje, neboť se tak vždy zdráhala učinit.

Neoddiskutovatelnou roli sehrály výsledky této aplikace, které se staly základem pro formulaci Statutu Mezinárodního trestního soudu. Ten je dodnes největší a nejvýznamnější kodifikací v této oblasti. Jeho soudci navíc mají oproti těm u Tribunálu usnadněnou roli, neb se Statutem Mezinárodního trestního soudu byl přijat i dokument Znaký skutkových podstat zločinů, který jim výrazně napomáhá s interpretační činností.

5 ZLOČINY PODLE MEZINÁRODNÍHO PRÁVA SOUZENÉ TRIBUNÁLEM

Zločinem podle mezinárodního práva se rozumí jednání fyzické osoby, která v postavení státního orgánu nebo se souhlasem státního orgánu¹⁰¹ svým jednáním porušuje nejdůležitější normy kogentního mezinárodního práva. Individuální odpovědnost takové osoby plyne přímo z podstaty mezinárodního práva¹⁰² a trestnost v rámci příslušného vnitrostátního řádu tak není relevantní¹⁰³.

Následující kapitoly se zabývají jednotlivými skutkovými podstatami v rozsahu, který se jeví jako adekvátní účelu této práce, tedy v jakém byly definovány či rozvinuty činností Tribunálu.

5.1 GENOCIDA

Samotný termín vytvořil spojením řeckého jména *genos*, znamenající kmen, rasa, rod, a latinské přípony *-cidium*, znamenající zabít, právník polsko-židovského původu Raphael Lemkin¹⁰⁴. Jeho obsah byl pak definován v článku druhém a třetím Úmluvy o zabránění a trestání zločinu genocidy¹⁰⁵, kterou přijalo Valné shromáždění OSN 9. prosince 1948 jako svou rezoluci č. 260. Skutková podstata v tomto znění se stala součástí mezinárodního obyčejového práva s kogentní povahou¹⁰⁶.

Tato definice zločinu genocidy byla přijata článkem čtvrtým Statutu Mezinárodního trestního tribunálu pro bývalou Jugoslávii (dále jen Statut)¹⁰⁷. V odstavci druhém je pak význam konkretizován tak, že genocidou se rozumí kterýkoli z níže uvedených činů, spáchaných v úmyslu zničit úplně nebo zčásti některou národní, etnickou, rasovou nebo náboženskou skupinu jako takovou:

¹⁰¹ Nikoli tedy v postavení soukromé osoby. Úřední postavení může být i pouze de facto (zpravidla tomu tak je v občanských válkách).

¹⁰² Tzv. důkaz existence dílčí subjektivity jednotlivce v mezinárodním právu.

¹⁰³ Šturma, Pavel. *Mezinárodní trestní soud a stíhání zločinů podle mezinárodního práva*. Praha : Nakladatelství Karolinum, 2002. str. 36

¹⁰⁴ Lemkin, Raphael. *Axis Rule in Occupied Europe: Laws of Occupation – Analysis of Government – Proposals for Redress*. Washington, D.C. : Carnegie Endowment for International Peace, 1944. str. 79.

¹⁰⁵ Za zmínku stojí, že vedle zločinu genocidy je jediným zločinem podle mezinárodního práva, který je upraven samostatnou úmluvou, zločin apartheidu.

¹⁰⁶ Rozhodnutí Tribunálu ve věci Jelisić ze dne 14. prosince 1999, bod 60.

¹⁰⁷ Shodně byla také užita ve Statutu Mezinárodního tribunálu pro Rwandu i Statutu Mezinárodního trestního soudu.

- a) zabití příslušníků napadené skupiny;
- b) způsobení těžkých tělesných ublížení nebo duševních poruch příslušníkům napadené skupiny;
- c) úmyslné uvedení napadené skupiny do takových životních podmínek, které mají přivodit její úplné nebo částečné fyzické zničení;
- d) opatření směřující k tomu, aby se v napadené skupině bránilo rození dětí;
- e) násilné převádění dětí z napadené skupiny do jiné.

V odstavci třetím je pak řečeno, že trestné jsou tyto činy:

- a) genocida;
- b) spolčení ke spáchání genocidy;
- c) přímé a veřejné podněcování ke spáchání genocidy;
- d) pokus spáchat genocidu;
- e) účastenství na genocidě.

Spolu se zločiny proti lidskosti se jedná o jediný zločin, na který se vztahuje univerzální jurisdikce¹⁰⁸. Lze jej spáchat jak v době války, tak v době míru.

5.1.1 KLÍČOVÉ, TRIBUNÁLEM ROZVINUTÉ DEFINIČNÍ ZNAKY ZLOČINU

Ze všech Tribunálem souzených zločinů je u zločinu genocidy podle čl. 4 Statutu nejvíce relevantní judikatura Mezinárodního tribunálu pro Rwandu, neboť tento zločin soudil dříve a, vzhledem k jeho masovému páchání v předmětném konfliktu, o mnoho častěji. Klíčovým je z tohoto pohledu rozsudek ve věci Akayesu z roku 1998, poněvadž se jedná o první případ, kdy byl zločinec odsouzen za jeho spáchání¹⁰⁹.

¹⁰⁸ United Nations. S/1994/674, Letter dated 24 May 1994 from the Secretary-General to the President of the Security Council, 27. května 1994.

¹⁰⁹ Shodou okolností se tak stalo padesát let po přijetí Úmluvy o genocidě.

5.1.1.1 Zabití příslušníků napadené skupiny

Judikatura došla k závěru, že termínu zabití, anglicky *kill*ing, je zde užito nepřesně. Vzhledem k tomu, že z podstaty věci se jedná o nezákonné a úmyslné usmrcení, jako přesnější se jeví u nás užívaný termín vražda¹¹⁰.

5.1.1.2 Způsobení těžkých tělesných ublížení nebo duševních poruch příslušníkům napadené skupiny

Za takovou újmu se považuje duševní nebo tělesné mučení, nelidské nebo ponižující zacházení, znásilnění, sexuální násilí a pronásledování. K naplnění skutkové podstaty zločinu genocidy postačí újmu na zdraví způsobit, nemusí být nenapravitelná¹¹¹.

5.1.1.3 Úmyslné uvedení napadené skupiny do takových životních podmínek, které mají přivodit její úplné nebo částečné fyzické zničení

Už samotným úmyslným uvedením napadené skupiny do nelidských podmínek dochází k naplnění skutkové podstaty zločinu. Nevyžaduje se tedy následek v podobě smrti či likvidace oné skupiny.

Zmíněné životní podmínky se vyznačují krutým nebo nelidským zacházením, mučením, fyzickým nebo psychickým násilím včetně sexuálního, nucenou prací, nedostatečným ubytováním, pitím, nedostatečnou stravou, lékařskou péčí nebo nedostatečnými hygienickými podmínkami¹¹².

¹¹⁰ Šturma, Pavel. *Mezinárodní trestní soud a stíhání zločinů podle mezinárodního práva*. Praha : Nakladatelství Karolinum, 2002. Str. 130.

¹¹¹ Rozhodnutí Mezinárodního tribunálu pro Rwandu ve věci Akayesu ze dne 2. září 1998, bod 504; podobně první rozšíření žaloby proti Ratko Mladićovi ze dne 10. října 2002, bod 34 b).

¹¹² Rozšířená žaloba proti Ratko Mladićovi ze dne 10. října 2002, bod 30.

5.1.1.4 Opatření směřující k tomu, aby se v napadené skupině bránilo rození dětí

Tribunál rozhodl, že těmito opatřeními se rozumí sterilizace, nucené potraty, nucené těhotenství, nucená kontrola porodnosti, oddělení osob obou pohlaví a zákaz manželství. Tato opatření k naplnění skutkové podstaty opět (spolu s úmyslem) postačují, netřeba vzniku jejich zamýšleného důsledku¹¹³.

5.1.1.5 Násilné převádění dětí z napadené skupiny do jiné

Dle Úmluvy o právech dítěte se jím rozumí každá lidská bytost mladší 18 let. Judikatura Tribunálu doplňuje, že k naplnění skutkové podstaty stačí i s převáděním spojená „pouhá“ hrozba či jí způsobené trauma¹¹⁴.

5.1.1.6 Genocidní úmysl

Genocidní úmysl je subjektivní stránkou skutkové podstaty. Rozumí se jím zvláštní úmysl vyžadovaný samotnou definicí, který zároveň zásadně odlišuje tento zločin od ostatních. Jeho prokázání jako nesmírně obtížné. O tom svědčí fakt, že za genocidu jako takovou byl Tribunálem doposud odsouzen jediný člověk, Radislav Krstić¹¹⁵, kterému byl úmysl prokázán v souvislosti se Srebrenickým masakrem. V jiných případech se, ač prokazatelně došlo k vyčtenému jednání (např. vraždě, těžkému ublížení), nepodařilo prokázat právě genocidní úmysl. Prokurátoři jsou v takových případech odkázáni zpravidla na nepřímé důkazy, jejichž provádění je velice komplikované, a kvůli snaze Tribunálu o zachování maximálních procesních práv obviněných, musí v souladu se zásadou *in dubio pro reo* obžalovaného v daném bodě zprostit viny.

¹¹³ Rozhodnutí Mezinárodního tribunálu pro Rwandu ve věci Akayesu ze dne 2. září 1998, bod 507.

¹¹⁴ Rozhodnutí Mezinárodního tribunálu pro Rwandu ve věci Akayesu ze dne 2. září 1998, bod 509.

¹¹⁵ Rozhodnutí Tribunálu ve věci Krstić ze dne 2. srpna 2001.

5.1.1.7 Skupina

Hmotným předmětem útoku je samozřejmě jednotlivý člověk, ale objektem skutkové podstaty genocidy je až skupina lidí nebo její část, například Bosenští Muslimové¹¹⁶. Samotné rozlišování skupin podle uvedených objektivních, zpravidla na vůli nezávisajících či jen obtížně měnitelných kritérií (občanství, kultura, jazyk, dědičné tělesné rysy, vyznání víry) není podstatné a často ani možné. Roli hrají však z toho důvodu, že jiným skupinám (profesním, politickým, postižených lidí, sociálním, sexuální orientace) tato ochrana poskytována není^{117,118}.

Dále není stanoven nutný minimální počet obětí, aby byla skutková podstata naplněna. To může vést k ostudným situacím, kdy například Norman Sepenuk, vedoucí týmu právních zástupců již zmíněného Radislava Krstiče, v sobě našel dostatečný morální manévrovací prostor, aby mohl na obhajobu svého klienta tvrdit, že více jak 8.000 zavražděných obětí znak skutkové podstaty tohoto zločinu ještě nenaplnuje¹¹⁹.

5.2 ZLOČINY PROTI LIDSKOSTI

Zločiny proti lidskosti jsou, spolu se zločinem genocidy, jedinými zločiny, na který se dle mezinárodního obyčejového práva uplatní univerzální jurisdikce¹²⁰. Jako takové jsou definovány článkem pátým Statutu jako následující zločiny spáchané v ozbrojeném konfliktu, ať již mezinárodním nebo vnitrostátním, a namířené proti civilnímu obyvatelstvu:

- a) vražda;
- b) vyhlazování;
- c) zotročení;
- d) deportace;
- e) uvěznění;

¹¹⁶ Rozhodnutí Tribunálu ve věci Krstić ze dne 2. srpna 2001, bod 560.

¹¹⁷ Rozhodnutí Tribunálu ve věci Jelisić ze dne 14. prosince 1999, bod 60.

¹¹⁸ Rozhodnutí Tribunálu ve věci Krstić ze dne 2. srpna 2001, bod 554.

¹¹⁹ Srebrenica murders 'not genocide'. news.bbc.co.uk. [Online] 27. 11. 2003. [Citace: 11. 11. 2014.] <http://news.bbc.co.uk/2/hi/europe/3244042.stm>.

¹²⁰ United Nations. S/1994/674, Letter dated 24 May 1994 from the Secretary-General to the President of the Security Council, 27. května 1994.

- f) mučení;
- g) znásilnění;
- h) pronásledování z politických, rasových nebo náboženských důvodů;
- i) ostatní nelidské činy.

Kumulativně pak musí být naplněny tyto obecné znaky zločinu:

- a) existence ozbrojeného konfliktu¹²¹;
- b) existence útoku;
- c) jednání pachatele je součástí útoku;
- d) útok je namířen proti civilnímu obyvatelstvu;
- e) útok je masový nebo systematický; a
- f) subjektivní stránka zločinu proti lidskosti spočívá v tom, že pachatel provede své jednání úmyslně a je si vědom širšího kontextu, v němž se odehrává jeho jednání a ví, že je součástí útoku.

5.2.1 KLÍČOVÉ, TRIBUNÁLEM ROZVINUTÉ DEFINIČNÍ ZNAKY ZLOČINU

5.2.1.1 Vražda

Vraždou se zde rozumí úmyslné a nedovolené usmrcení člověka. Kvůli odlišnostem ve významech tohoto pojmu v různých jazykových mutacích Statutu¹²² Tribunál musel judikaturou zpřesnit, že pro naplnění skutkové podstaty tohoto zločinu nemusí pachatel k rozhodnutí jej spáchat dojít po předchozí (klidné) úvaze¹²³.

Statutem pojatá vražda musí naplňovat tyto tři znaky:

¹²¹ Zajímavé je, že tato podmínka není přejata do Statutu Mezinárodního tribunálu pro Rwandu nebo Mezinárodního trestního soudu. Spatřuji v tom však logický vývoj, neb mi není jasný důvod, pro který by ochrana civilních obyvatel měla být podmíněna právě ozbrojeností konfliktu, nehledě na (zbytečné) ztížení dokazování a aplikaci trestů. Zároveň nezastávám názor, že by touto podmínkou bylo chráněno nějaké relevantní procesní právo obžalovaných.

¹²² Francouzská verze na tomto místě uvádí pojem „assassinat“, který předpokládá předchozí promyšlení vraždy (*meurtre préparé à l'avance*). Přítomností této podmínky se liší od anglického „murder“, k významu kterého se Tribunál přiklonil. Není proto při vyšetřování nutné prokazovat existující předchozí plán a rozhodnutí vraždu spáchat. Ve francouzské mutaci by tak měl být uveden významově shodný překlad anglického výrazu, tedy „meurtre“.

¹²³ Rozhodnutí Tribunálu ve věci Blaškić ze dne 3. března 2000, bod 216.
Rozhodnutí Tribunálu ve věci Kordić ze dne 26. února 2001, bod 235.

- a) smrt napadeného;
- b) smrt nastala jakožto následek jednání nebo opominutí pachatele nebo jeho podřízeného; a
- c) pachatel nebo jeho podřízený měl úmysl napadeného zabít nebo mu způsobit závažné ublížení na zdraví, přičemž pachatel nebo jeho podřízený musel rozumně očekávat, že jeho útok bude pravděpodobně mít za následek smrt napadeného¹²⁴.

Pro pořádek dodávám, že veškeré jednání musí být samozřejmě kryto úmyslem.

Co se týče výše uvedených podmínek odpovědnosti pachatele za vraždu, zajímavé je, že byly shodně dovozeny i pro stíhání za sebevraždu napadeného, pokud ten ji spáchal v příčinné souvislosti s jednáním či opomenutím pachatele (opět úmyslným)¹²⁵.

5.2.1.2 Vyhlazování

Tribunál definoval podmínky trestní odpovědnosti pachatele za zločin vyhazování následujícím způsobem:

- a) objektivní stránka zločinu spočívá ve spáchání jednoho či více úkonů, které přispívají k usmrcení velkého počtu napadených; a
- b) subjektivní stránka zločinu spočívá v úmyslu pachatele napadené zabít nebo jim způsobit vážné ublížení na zdraví, přičemž pachatel musel rozumně očekávat, že jeho útok bude pravděpodobně mít za následek smrt napadených, nebo pachatel měl v úmyslu podílet se jinak na snižování počtu osob napadené skupiny, přičemž věděl, že jeho jednání je součástí velkého rozsahu páchaní vražd, v jehož rámci je větší množství napadených systematicky vybíráno k zavraždění nebo skutečně zavražděno¹²⁶.

Z této charakteristiky plyne, že zločin vyhazování se od zločinu vraždy odlišuje především počtem hmotných předmětů útoku, tedy že vyhazování je jakýmsi souhrnem

¹²⁴ Rozhodnutí Tribunálu ve věci Blaškić ze dne 3. března 2000, bod 217.

¹²⁵ Rozhodnutí Tribunálu ve věci Krnojelac ze dne 15. března 2002, bod 329.

¹²⁶ Rozhodnutí Tribunálu ve věci Vasiljević ze dne 29. listopadu 2002, bod 229.

velkého množství vražd. Tento masový charakter je ovšem typický pro zločin genocidy. Nicméně v jejím případě je ale jednak nutné prokázat genocidní úmysl¹²⁷, a jednak hmotným předmětem útoku mohou být jen taxativně vyjmenované skupiny osob¹²⁸. Proto zločin vyhlazování může směřovat i vůči jiným skupinám lidí, např. sdružených na profesní, politické, sociální bázi, nebo vůči skupinám zdravotně postižených lidí či lidí určité sexuální orientace.

5.2.1.3 Zotročení

Tribunál svou soudní činností napomohl k definici tohoto zločinu proti lidskosti, jak je vyjádřena ve Statutu Mezinárodního trestního soudu. V něm se v čl. 7 odst. 2 písm. c) zotročováním rozumí výkon některých nebo veškerých pravomocí vyplývajících z vlastnického práva k osobě¹²⁹, včetně výkonu takové pravomoci v souvislosti s obchodováním lidmi, zejména ženami a dětmi.

Tribunál dovedl, že objektivní stránka tohoto zločinu spočívá právě v onom výkonu vlastnických práv nad člověkem, a subjektivní stránka pak v úmyslném vykonávání takových práv¹³⁰.

Otroctvím se rozumí zbavení svobody rozhodování v důsledku násilí nebo jeho hrozby. Samotná kontrola pohybu, fyzického stavu, psychická kontrola, násilí či jeho hrozba, zabránění útěku, zneužívání, kruté zacházení, sexuální kontrola nebo nucená práce¹³¹ jsou pak doprovodnými znaky otroctví, které mohou posloužit jako nepřímé důkazy¹³².

¹²⁷ Viz 4.1.1.6.

¹²⁸ Viz 4.1.1.7.

¹²⁹ Tato první část definice je převzata z Úmluvy o otroctví z 25. září 1926.

¹³⁰ Rozhodnutí Tribunálu ve věci Kunarac ze dne 12. června 2002, bod 116.

¹³¹ Obsah výrazu "nucená nebo povinná práce" definuje čl. 2 Úmluvy mezinárodní organizace práce č. 29 z roku 1930 jako každou práci nebo službu, která se na kterékoli osobě vymáhá pod pohrůzkou jakéhokoliv trestu a ke které se řečená osoba nenabídla dobrovolně.

¹³² Rozhodnutí Tribunálu ve věci Kunarac ze dne 12. června 2002, bod 119.

5.2.1.4 Deportace

Ve Statutu Mezinárodního trestního soudu, konkrétně v čl. 7 odst. 2, je psáno, že deportací nebo násilným přesídlením obyvatelstva se rozumí násilné vysídlení dotčených osob prostřednictvím vyhoštění či jiných donucovacích prostředků z jejich zákonného místa pobytu, za neexistence důvodů povolených mezinárodním právem.

Rozdíl mezi deportací a násilným přesídlením obyvatelstva je pak v přeshraničním charakteru – deportovaní obyvatelé jsou nuceně přemístěni za hranice jejich státu.

Ve válce v bývalé Jugoslávii šlo o zločin páchaný vzájemně mezi všemi zúčastněnými etniky, a to v průběhu celých devadesátých let. Počínaje násilnostmi mezi Chorvaty a Srby a konče snad vyháněním Kosovských Albánců z Kosova v roce 1999.

5.2.1.5 Uvěznění

Tribunál dospěl k závěru, že zločin uvěznění je spáchán, jsou-li naplněny tyto skutkové znaky:

- a) určitá osoba je zbavena osobní svobody;
- b) zbavení osobní svobody je svévolné, tedy neexistuje žádný právní důvod k ospravedlnění zbavení osobní svobody; a
- c) zbavení osobní svobody je způsobeno jednáním nebo opomenutím pachatele nebo osoby, za kterou je pachatel trestně odpovědný, přičemž úmyslem pachatele bylo zbavit napadenou osobu osobní svobody nebo pachatel musel rozumně předpokládat, že jeho jednání nebo opomenutí bude mít pravděpodobně za následek svévolné zbavení osobní svobody napadené osoby¹³³.

¹³³ Rozhodnutí Tribunálu ve věci Krnojelac ze dne 15. března 2002, bod 115.

5.2.1.6 Mučení

Aby se jednalo o tento zločin, musí být, dle rozhodovací praxe Tribunálu, naplněny tyto znaky skutkové podstaty:

- a) pachatel svým jednáním nebo opomenutím působí mučenému vážnou fyzickou nebo psychickou bolest¹³⁴;
- b) jednání nebo opomenutí pachatele musí být úmyslné¹³⁵; a
- c) pachatel se svým jednáním nebo opomenutím snaží získat určitou informaci nebo přiznání mučeného nebo třetí osoby, nebo je (alternativně) trestá, zastrašuje, diskriminuje nebo je donucuje k určitému jednání¹³⁶.

Od podmínky přítomnosti dalšího znaku skutkové podstaty, kdy alespoň jeden pachatel musel být veřejný činitel nebo de facto vystupovat jako orgán veřejné moci, tedy že nepáchal zločin mučení jako soukromá osoba, bylo v novější judikatuře Tribunálu upuštěno. Došel totiž k závěru, že tato podmínka nebyla v souladu s principem individuální trestní odpovědnosti pachatele podle mezinárodního práva humanitárního a mezinárodního trestního práva¹³⁷.

V případě otázky kvalifikace činu znásilnění Tribunál došel k závěru, že vždy zásadně působí těžkou bolest a utrpení (nemusí být zjevné nebo doložené lékařskou zprávou), a proto jsou-li naplněny i ostatní znaky této skutkové podstaty, lze jej subsumovat pod tento zločin. To je zásadní právní názor, na základě kterého lze do budoucna uzavřít, že sexuální násilí je možné považovat za zločin mučení¹³⁸.

5.2.1.7 Znásilnění

Zločin znásilnění nebyl oproti ostatním zločinům proti lidskosti uveden ve Statutu Mezinárodního vojenského tribunálu v Norimberku, ačkoli judikatura tento

¹³⁴ Touto klasifikací bolesti a utrpení jako *vážných* se zločin mučení odlišuje od ostatních nelidských činů, kdy se jedná o *velké utrpení* nebo *vážné porušení* fyzického nebo psychického zdraví.

¹³⁵ Jednat se může například o těžké bití, hrozby smrtí, dušení, delší odpírání jídla, spánku nebo lékařské péče, znásilnění, sexuální násilí či nucení napadeného sledovat mučení.

¹³⁶ Rozhodnutí Tribunálu ve věci Kunarac ze dne 12. června 2002, bod 142.

¹³⁷ Rozhodnutí Tribunálu ve věci Kvočka ze dne 2. listopadu 2001, bod 139.

¹³⁸ Rozhodnutí Tribunálu ve věci Kunarac ze dne 12. června 2002, body 149-151.

nedostatek nahrazovala (subsumpcí do kategorie ostatních nelidských činů). Zahrnut už je v Římském statutu Mezinárodního trestního soudu, ačkoli definován tam také není¹³⁹. Až ad hoc Tribunály pro bývalou Jugoslávii a pro Rwandu jej zvládly vymezit¹⁴⁰. Objektivní stránka tohoto zločinu je Tribunálem definována následovně:

- a) jde o sexuální penetraci, bez ohledu na její intenzitu,
 - a. vagíny nebo análního otvoru napadené osoby penisem pachatele nebo jakýmkoli jiným předmětem použitým pachatelem; nebo
 - b. úst napadené osoby penisem pachatele;
- b) a to bez souhlasu napadené osoby.

Subjektivní stránka je pak definována úmyslem pachatele provést takovou penetraci a vědomím, že tak činí bez souhlasu oběti¹⁴¹.

Podobně, jako může být za určitých podmínek znásilnění kvalifikováno jako zločin mučení¹⁴², může být považováno i za zločin genocidy¹⁴³, je-li prokázán, kromě dalších podstatných znaků, i genocidní úmysl.

5.2.1.8 Pronásledování z politických, rasových nebo náboženských důvodů

Znaky tohoto zločinu byly Tribunálem vymezeny následovně:

- a) pachatel spáchá diskriminační jednání nebo opomenutí;
- b) jednání nebo opomenutí odpírá nebo porušuje základní lidská práva zakotvená v mezinárodním obyčejovém nebo smluvním právu¹⁴⁴;
- c) pachatel spáchá své jednání nebo opomenutí s úmyslem diskriminovat na základě rasových, náboženských nebo politických důvodů; a

¹³⁹ Na druhou stranu v něm ale jsou uvedeny i další formy sexuálního násilí: sexuální otroctví, nucená prostituce, nucené těhotenství, používané ke změně etnického složení obyvatelstva, nucená sterilizace a ostatní formy sexuálního násilí srovnatelné závažnosti.

¹⁴⁰ Schabas, William A. *An Introduction to the International Criminal Court*. 2. Cambridge : Cambridge University Press, 2004. str. 47.

¹⁴¹ Rozhodnutí Tribunálu ve věci Kunarac ze dne 12. června 2002, body 127 - 132.

¹⁴² Viz. 4.2.1.6.

¹⁴³ Viz. 4.1.1.2.

¹⁴⁴ Např. právo na život, svobodu, zákaz otroctví, mučení, krutého, nelidského nebo ponižujícího jednání či trestu. Potřebné závažnosti jednotlivých pachatelových jednání, aby šla subsumovat pod zločin pronásledování, je třeba dosáhnout alespoň v souhrnu (byť možné samozřejmě je jí dosáhnout i jediným, dostatečně závažným činem).

d) jsou naplněny obecné předpoklady zločinu proti lidskosti podle čl. 5 Statutu¹⁴⁵.

Výklad těchto znaků je Tribunálem prováděn vcelku extenzivně, aby nedošlo k situaci, kdy by pachatel mohl být potrestán například jen za některé zločiny. Jednání, které naplňuje znaky skutkové podstaty pronásledování, tak může zároveň naplňovat i znaky dalších zločinů proti lidskosti nebo ostatních zločinů podle mezinárodního práva, které spadají do jurisdikce Tribunálu. To, co pak charakterizuje zločin pronásledování a zároveň jej odlišuje od ostatních zločinů, je diskriminační úmysl¹⁴⁶. Ten se u žádného jiného zločinu souzeného podle Statutu Tribunálu nevyskytuje¹⁴⁷. Podobně jako genocidní úmysl, který je ale vázán jen na taxativně uvedené skupiny lidí, diskriminační úmysl se vztahuje i na skupinu tvořenou lidmi pro svůj politický názor. Genocida tak je v důsledku považována za nejextrémnější formu zločinu pronásledování¹⁴⁸.

V praxi to je celá řada konkrétních jednání, které je třeba vždy posoudit jednotlivě a v konkrétních případech. Na jedné straně není možné vytvořit kompletní výčet jednání, která by byla kvalifikovatelná jako zločin pronásledování, a na druhé straně je třeba postupovat opatrně, aby zůstala zachována zásada *nullum crimen sine lege*.

V judikatorní praxi Tribunálu tak bylo pod tento zločin postupně subsumováno takovéto jednání:

- a) ničení majetku (jednotlivých osob, obecního, státního či „kvazistátního“)¹⁴⁹;
- b) nezákonné zadržení civilistů (nezákonné zbavení osobní svobody diskriminované skupiny obyvatel)¹⁵⁰;
- c) deportace nebo nucený přesun obyvatelstva násilným způsobem v rozporu s mezinárodním právem z místa, kde tyto osoby legálně žijí¹⁵¹;

¹⁴⁵ Rozhodnutí Tribunálu ve věci Naletilić ze dne 31. března 2003, bod 634.

¹⁴⁶ Tihomir Blaškić, bosenský Chorvat a amrádní důstojník, byl za vraždy, ničení měst, majetku a používání rukojmích jako živých štitů shledán vinným jak za válečné zločiny, tak za zločin pronásledování, kde byl prokázán diskriminační úmysl.

¹⁴⁷ Na rozdíl od zločinů proti lidskosti souzené Tribunálem pro Rwandu, které musí být všechny spáchány v diskriminačním úmyslu z národnostních, politických, etnických, rasových nebo náboženských důvodů.

¹⁴⁸ Rozhodnutí Tribunálu ve věci Kupreškić ze dne 14. ledna 2000, bod 636.

¹⁴⁹ Rozhodnutí Tribunálu ve věci Blaškić ze dne 3. března 2000, bod 234.

¹⁵⁰ Ibid.

¹⁵¹ Ibid.

- d) týrání, ponižování a psychické zneužívání¹⁵²;
- e) vražda, vyhazování, mučení¹⁵³;
- f) porušení politických, sociálních nebo ekonomických práv¹⁵⁴;
- g) porušení práva na život a svobodu, mučení a otroctví nebo kruté, nelidské či ponižující jednání nebo trestání¹⁵⁵;
- h) útoky na města nebo vesnice¹⁵⁶;
- i) nucené kopání příkopů a používání rukojmích jako živých štítů¹⁵⁷; nebo
- j) ničení budov sloužících k náboženským nebo vzdělávacím účelům¹⁵⁸.

Důležitý vývoj soudní praxe zaznamenala i v otázce nutnosti diskriminačního následku. Tribunál ho zprvu nevyžadoval, ale mimo jiné pod vlivem argumentu, že by tak mohl být za pronásledování odsouzen člověk, aniž by jím někdo fakticky pronásledován byl, došlo ke změně, a vznik diskriminačního následku tak musí být prokázán. Bez této podmínky by také zanikl rozdíl mezi tímto zločinem a jinými zločiny, např. vraždou a mučením¹⁵⁹.

5.2.1.9 Ostatní nelidské činy

Ostatní nelidské činy představují jakousi zbytkovou kategorii zločinů proti lidskosti, která má zahrnovat veškeré zločiny proti lidskosti nespádající pod výslovně vyjmenované druhy zločinů. Úmyslně je formulována obecně, aby bylo eliminováno riziko, že nebude možné určité zločiny subsumovat pod jiné, Statutem vyjmenované skupiny zločinů¹⁶⁰.

Tribunál rozhodl, že do této kategorie patří zločiny splňující následující charakteristiku:

¹⁵² Rozhodnutí Tribunálu ve věci Kvočka ze dne 2. listopadu 2001, bod 190.

¹⁵³ Rozhodnutí Tribunálu ve věci Kupreškić ze dne 14. ledna 2000, body 600 a 615.

¹⁵⁴ Ibid., bod 615.

¹⁵⁵ Rozhodnutí Tribunálu ve věci Blaškić ze dne 3. března 2000, bod 220.

¹⁵⁶ Rozhodnutí Tribunálu ve věci Kordić ze dne 26. února 2001, bod 203.

¹⁵⁷ Ibid., bod 204.

¹⁵⁸ Ibid., bod 206.

¹⁵⁹ Rozhodnutí Tribunálu ve věci Vasiljević ze dne 29. listopadu 2002, bod 245.

¹⁶⁰ Mlnařík JUDr., Václav. *Přínos Mezinárodního tribunálu pro bývalou Jugoslávii k rozvoji definic zločinů podle mezinárodního práva*. Praha : Právnická fakulta Univerzity Karlovy v Praze, 2007. str. 96. Disertační práce.

- a) jednání nebo opomenutí obdobné závažnosti jako ostatní výslovně vyjmenované zločiny proti lidskosti;
- b) jednání nebo opomenutí způsobuje vážné psychické nebo fyzické zranění nebo utrpení, nebo představuje vážný útok na lidskou důstojnost; a
- c) jednání nebo opomenutí je provedeno úmyslně pachatelem nebo osobou, za jejíž jednání nese trestní odpovědnost¹⁶¹.

Konkrétně sem tak například patří zmrzačení a jiné vážné tělesné ublížení, bití a jiné případy násilí, vážná psychická újma, nelidské a ponižující zacházení, či nucená prostituce¹⁶².

5.2.1.10 Existence útoku

Útok Tribunál odlišuje od ozbrojeného konfliktu. Není třeba jejich absolutní místní nebo časové shody, a útok navíc nemusí být pouze ozbrojený (aby pod něj bylo možné subsumovat například i špatné zacházení)¹⁶³. V žádném případě nelze tento útok ospravedlnit jiným, předcházejícím útokem¹⁶⁴.

5.2.1.11 Jednání pachatele je součástí útoku

Dle Tribunálu nesmí být izolované, ale musí být součástí útoku proti civilnímu obyvatelstvu a souviset s ozbrojeným konfliktem¹⁶⁵.

5.2.1.12 Civilní obyvatelstvo

Extenzivním výkladem bylo dovozeno, že se jedná nejen o civilní obyvatelstvo, ale také o příslušníky ozbrojených sil, kteří se pro svá zranění, nemoci, zajetí nebo

¹⁶¹ Rozhodnutí Tribunálu ve věci Vasiljević ze dne 29. listopadu 2002, bod 234.

¹⁶² Rozhodnutí Tribunálu ve věci Kvočka ze dne 2. listopadu 2001, bod 208.

¹⁶³ Rozhodnutí Tribunálu ve věci Vasiljević ze dne 29. listopadu 2002, body 29 a 30.

¹⁶⁴ Rozhodnutí Tribunálu ve věci Kunarac ze dne 12. června 2002, bod 87.

¹⁶⁵ Rozhodnutí Tribunálu ve věci Tadić ze dne 15. července 1999, bod 251.

z jiných příčin neúčastní bojů, nebo o bývalé příslušníky ozbrojených sil, kteří již jsou mimo armádu nebo nejsou ozbrojeni¹⁶⁶.

5.2.1.13 Masový nebo systematický útok

Na rozdíl od Statutů Mezinárodního tribunálu pro Rwandu a Mezinárodního trestního soudu není tento požadavek ve Statutu Mezinárodního tribunálu pro bývalou Jugoslávii výslovně zakotven. Podmínka spáchání zločinu (alternativně) za masového nebo systematického útoku byla dovozena až judikaturou¹⁶⁷.

Masovost spočívá v kvantitativním aspektu jednání, které musí být vedeno ve velkém rozsahu nebo proti velkému množství civilních osob. Potřebná míra, aby právě naplnilo skutkovou podstatu tohoto zločinu, není exaktně určena a stanovení její hranice tak vždy závisí na konkrétních okolnostech toho kterého skutku.

Systematičnost je charakterizována některým(i) z těchto znaků: existencí plánu nebo politiky, na základě kterých jsou útoky vedeny; velký rozsah útoku nebo opakování vzájemně propojených útoků; zapojením politických a vojenských špiček k jejich vytváření a provádění; užitím významných prostředků k jejich (plánované) realizaci¹⁶⁸.

Při posuzování činu z hlediska masovosti, systematičnosti, popř. obojího, postupuje Tribunál následujícím způsobem: nejprve určí, které civilní obyvatelstvo bylo zasaženo a v jaké míře, a poté posuzuje povahu použitých prostředků, způsob a rozsah páchaní případných zločinů, jejich povahu a mírou zapojení politických či vojenských špiček.

5.2.1.14 Úmyslné jednání pachatele v kontextu útoku

Subjektivní stránka zločinu proti lidskosti spočívá v tom, že pachatel provede své jednání úmyslně a je si vědom širšího kontextu, v němž se odehrává jeho jednání a ví, že je součástí útoku. Byť by se tak stalo například i plánováním, spoluprací,

¹⁶⁶ Ibid., bod 214.

¹⁶⁷ Rozhodnutí Tribunálu ve věci Kordić ze dne 26. února 2001, bod 174 a násl.

¹⁶⁸ Rozhodnutí Tribunálu ve věci Blaškić ze dne 3. března 2000, bod 203.

vydáváním nebo vykonáváním rozkazů, souhlasem či obdobnou implicitní akceptací kontextu svého jednání¹⁶⁹.

5.3 VÁLEČNÉ ZLOČINY

Válečné zločiny jsou podle Statutu rozděleny do dvou skupin. První tvoří dle článku druhého Statutu závažná porušení Ženevských úmluv o ochraně obětí války z r. 1949, do druhé pak dle článku třetího patří porušení zákonů a obyčejů války, jak vyplývají z Haagské úmluvy č. 4 o zákonech a obyčejích války pozemní z r. 1907 s připojeným Řádem války pozemní, přijaté na II. Haagské mírové konferenci¹⁷⁰.

5.3.1 ZÁVAŽNÁ PORUŠENÍ ŽENEVSKÝCH ÚMLUV Z ROKU 1949

Ženevské úmluvy (dále jen Úmluvy), sjednané na diplomatické konferenci konané v Ženevě od 21. dubna do 12. srpna 1949, představují základní prameny humanitárního a válečného práva¹⁷¹. V roce 1993 přijala Rada bezpečnosti OSN zprávu Generálního tajemníka a skupiny expertů, která uzavírá, že se Ženevské úmluvy staly součástí mezinárodního obyčejového práva, čímž jsou nadále plně závazné i pro státy, které je nepřijaly.

Jde o čtyři úmluvy a tři dodatkové protokoly, které upravují podmínky a pravidla na ochranu obětí války během ozbrojených konfliktů podle mezinárodního práva:

- I. Ženevská úmluva o zlepšení osudu raněných a nemocných příslušníků ozbrojených sil v poli;
- II. Ženevská úmluva o zlepšení osudu raněných, nemocných a trosečníků ozbrojených sil na moři;
- III. Ženevská úmluva o zacházení s válečnými zajatci;
- IV. Ženevská úmluva o ochraně civilních osob za války;

¹⁶⁹ Rozhodnutí Tribunálu ve věci Blaškić ze dne 3. března 2000, bod 257 a násl.

¹⁷⁰ Janů, Ivana. Mezinárodní spravedlnost: tribunály OSN, Jihoafrická Komise pravdy a usmíření. *www.ustrcr.cz*. [Online] [Citace: 11. 11 2014.] <http://www.ustrcr.cz/data/pdf/konference/zlociny-komunismu/ivana-janu.pdf>.

¹⁷¹ Smluvními stranami je 196 států a jsou tak nejdříve přijatou smlouvou mezinárodního práva vůbec.

a

- I. Dodatkový protokol o ochraně obětí mezinárodních ozbrojených konfliktů (z roku 1977);
- II. Dodatkový protokol o ochraně obětí ozbrojených konfliktů nemajících mezinárodní charakter (z roku 1977); a
- III. Dodatkový protokol k Ženevským úmluvám o přijetí dalšího rozeznávacího znaku (z roku 2005).

Podle článku druhého Statutu Tribunál stíhá pachatele závažných porušení Ženevských úmluv o ochraně obětí války, kdy za zločiny jsou považována následující jednání proti osobám nebo majetku chráněným příslušnou Úmluvou¹⁷²:

- a) úmyslné usmrcení;
- b) mučení nebo nelidské zacházení, včetně biologických pokusů;
- c) úmyslné způsobení velkého utrpení nebo vážné tělesné újmy či poruchy zdraví;
- d) rozsáhlé ničení nebo přivlastnění majetku, jež není ospravedlněno válečnou nutností a je prováděno protiprávně a svévolně;
- e) donucení válečného zajatce nebo civilní osoby ke službě v ozbrojených silách nepřátelské mocnosti;
- f) úmyslné zkrácení válečného zajatce nebo civilní osoby na právu na spravedlivé a řádné soudní řízení;
- g) protiprávní deportace nebo přesídlení civilních osob nebo jejich protiprávní věznění;
- h) braní civilních osob jako rukojmí.

Předpokladem pro trestní odpovědnost pachatele a jeho postih je pak splnění následujících podmínek:

- a) existence ozbrojeného konfliktu,
- b) souvislost mezi tímto konfliktem a zločinem pachatele,
- c) mezinárodní charakter tohoto konfliktu; a
- d) osoby nebo majetek postižené zločinem pachatele jsou chráněné podle Ženevských úmluv¹⁷³.

¹⁷² Úmluvy se týkají ochrany obětí mezinárodního ozbrojeného konfliktu, při vnitrostátním tedy k aplikaci čl. 2 Statutu nedojde.

5.3.1.1 KLÍČOVÉ, TRIBUNÁLEM ROZVINUTÉ DEFINIČNÍ ZNAKY ZLOČINU

5.3.1.1.1 Úmyslné usmrcení

Znaky skutkové podstaty zločinu úmyslného usmrcení podle čl. 2 Statutu jsou Tribunálem vykládány shodně jako znaky skutkové podstaty vraždy ve smyslu zločinu proti lidskosti podle čl. 5. Odlišuje je však to, že úmyslné usmrcení musí být z podstaty spácháno na osobě chráněné podle některé z Ženevských konvencí; naproti tomu vražda musí být spáchána v rámci masového nebo systematického útoku proti civilnímu obyvatelstvu.

Actus reus, objektivní stránka, je naplněna, pokud smrt oběti vznikla v důsledku jednání nebo opomenutí pachatele. Mens rea, subjektivní stránka tohoto zločinu, dává Prokurátorovi za povinnost prokázat, že pachatel jednal s úmyslem usmrtit nebo způsobit těžká ublížení na zdraví, a to s hrubým disrespektem k lidskému životu¹⁷⁴.

5.3.1.1.2 Mučení

Podle konkrétních aspektů jednotlivých jednání je dle Statutu možné postihnout zločin mučení jako závažné porušení Ženevských konvencí podle čl. 2, porušení zákonů a obyčejů války dle čl. 3, jako zločin genocidy dle čl. 4 nebo jako zločin proti lidskosti dle čl. 5.

Vždy musí být naplněny tyto znaky skutkové podstaty:

- a) pachatel svým jednáním nebo opomenutím působí mučenému vážnou fyzickou nebo psychickou bolest¹⁷⁵;
- b) jednání nebo opomenutí pachatele musí být úmyslné¹⁷⁶; a

¹⁷³ Rozhodnutí Tribunálu ve věci Naletilić ze dne 31. března 2003, bod 176.

¹⁷⁴ Rozhodnutí Tribunálu ve věci Kordić ze dne 26. února 2001, bod 229.

¹⁷⁵ Touto klasifikací bolesti a utrpení jako *vážných* se zločin mučení odlišuje od ostatních nelidských činů, kdy se jedná o *velké utrpení* nebo *vážné porušení* fyzického nebo psychického zdraví.

¹⁷⁶ Jednat se může například o těžké bití, hrozby smrtí, dušení, delší odpirání jídla, spánku nebo lékařské péče, znásilnění, sexuální násilí či nucení napadeného sledovat mučení.

- c) pachatel se svým jednáním nebo opomenutím snaží získat určitou informaci nebo přiznání mučeného nebo třetí osoby, nebo je (alternativně) trestá, zastrašuje, diskriminuje nebo je donucuje k určitému jednání¹⁷⁷.

5.3.1.1.3 Nelidské zacházení

Nelidské zacházení je kategorií zločinu, který je v jakémsi subsidiárním vztahu jednak ke zločinu mučení (pokud by tedy veškeré kruté zacházení s osobami chráněnými Úmluvami nedosahovalo intenzity a závažnosti mučení, nebo kde by chyběl jeho důvod, je možné jej považovat za nelidské zacházení), a jednak k ostatním závažným porušením Úmluv¹⁷⁸.

Jde tedy o úmyslné jednání, které, spáchané konáním nebo opomenutím:

- a) působí oběti silnou fyzickou nebo psychickou bolest;
- b) představuje závažný útok na fyzickou nebo psychickou integritu člověka; či
- c) je v rozporu se základními pravidly lidského zacházení, zejména pokud jde o útok na lidskou důstojnost¹⁷⁹.

Svým charakterem se tedy jedná o snahu pachatele oběť ponížit. Proto je chráněna i po smrti, kdy válečným zločinem je tak například zohavení těla, kanibalismus nebo odepření řádného pohřbení¹⁸⁰.

5.3.1.1.4 Úmyslné způsobení velkého utrpení nebo vážné tělesné újmy či poruchy zdraví

Znaky tohoto zločinu mohou být naplněny alternativně – stačí tedy buď úmyslně jednáním či opomenutím způsobit velké utrpení, nebo vážnou tělesnou újmu, nebo poruchu zdraví.

¹⁷⁷ Rozhodnutí Tribunálu ve věci Kunarac ze dne 12. června 2002, bod 142.

¹⁷⁸ Rozhodnutí Tribunálu ve věci Blaškić ze dne 3. března 2000, bod 155.

¹⁷⁹ Rozhodnutí Tribunálu ve věci Delalić ze dne 16. listopadu 1998, bod 543.

¹⁸⁰ Rozhodnutí Tribunálu ve věci Tadić ze dne 7. května 1997, bod 748.

Od zločinu mučení se pak tento zločin odlišuje absencí nedovoleného důvodu mučení (trestání, zastrašení, diskriminace nebo donucení k určitému jednání). Jinak řečeno, jednání, které naplňuje skutkovou podstatu zločinu mučení, současně naplňuje i skutkovou podstatu zločinu úmyslného způsobení velkého utrpení nebo vážné tělesné újmy či poruchy zdraví¹⁸¹.

Od zločinu nelidského zacházení jej odlišuje podmínka vzniku uvedeného následku, tedy velkého utrpení nebo vážné újmy, v příčinné souvislosti s jednáním pachatele. Pokud by k němu nedošlo, nebo by došlo jen k porušení lidské důstojnosti, jednalo by se o zločin nelidského zacházení¹⁸².

Významy klíčových adjektiv Tribunál pro neexistenci interpretačních norem vykládá v jejich obvyklém smyslu dle jazykového slovníku The Oxford English Dictionary. Výraz „velké“ v charakteristice míry utrpení tak Tribunál vykládá jako „vysoce nadprůměrné ve velikosti, množství nebo intenzitě“, a výraz „vážné“ v souvislosti s újmou pak jako „nikoli mírné či zanedbatelné“¹⁸³.

5.3.1.1.5 Rozsáhlé ničení nebo přivlastnění majetku, jež není ospravedlněno válečnou nutností a je prováděno protiprávně a svévolně

V případě prvního znaku skutkové podstaty tohoto zločinu, ničení, musí být ničený majetek chráněn Úmluvami. Je tomu tak ve dvou případech:

- a) z titulu obecné ochrany, kterým disponují například civilní nemocnice nebo vozidla a letadla lékařské pomoci, kdy je jedno, zda se nachází na okupovaném či jiném území; a
- b) z titulu umístění na okupovaném území, za předpokladu, kdy jeho ničení není vyžadováno válečnou nutností¹⁸⁴.

Druhá skutková podstata, přivlastnění, zahrnuje všechny způsoby nedovoleného získání soukromého či veřejného majetku nepřátelské strany v ozbrojeném konfliktu (např. krádež, drancování či plenění), kdy ho vlastník je zbaven nedobrovolně a proti své vůli v důsledku hrozby, zastrašování, nátlaku, nebo za použití síly za takových

¹⁸¹ Rozhodnutí Tribunálu ve věci Delalić ze dne 16. listopadu 1998, bod 511.

¹⁸² Rozhodnutí Tribunálu ve věci Kordić ze dne 26. února 2001, bod 245.

¹⁸³ Ibid., bod 510.

¹⁸⁴ Rozhodnutí Tribunálu ve věci Naletilić ze dne 31. března 2003, bod 575.

okolností, kdy je vlastník donucen majetek vydat¹⁸⁵. Je jedno, zda jej spáchají jednotliví vojáci, kteří tím sledují svůj osobní prospěch, nebo zda se jedná o důsledek systematického ekonomického vykořisťování okupovaného území¹⁸⁶.

Protiprávnost obou výše zmíněných jednání je posuzována podle norem mezinárodního práva, zejména Ženevských konvencí. Podle třetí Úmluvy je zakázáno okupující straně ničit jakýkoli majetek ve vlastnictví soukromých osob, státu nebo subjektů veřejného práva, pokud to není z hlediska válečných operací zcela nezbytné.

Svévolnost je subjektivní stránkou zločinu, která musí vždy zahrnovat úmysl.

5.3.1.1.6 Donucení válečného zajatce nebo civilní osoby ke službě v ozbrojených silách nepřátelské mocnosti

Pachatel uvedeného válečného zločinu svým jednáním nutí příslušníka nepřátelské strany ke službě v ozbrojených silách pachatele, které vedou ozbrojený konflikt proti silám náležící ke stejné skupině jako donucená osoba.

Je zakázáno válečné zajatce nebo civilní obyvatelstvo jakkoli donucovat, přímo jednáním nebo jeho hrozbou, ke službě v jim nepřátelských ozbrojených silách. Služba v ozbrojených silách nepřátelské mocnosti může mít podobu buď aktivní účasti přímo v bojích proti jednotkám země, ke které patří donucená osoba, nebo může mít podobu i jiné účasti ve službách nepřátelské mocnosti (např. služba v zásobování nepřátelských ozbrojených sil).

Naproti tomu je ale možné mezi chráněnými osobami dělat dobrovolný nábor těch, kteří by si přáli bojovat proti své původní armádě¹⁸⁷.

¹⁸⁵ Mlnářik JUDr., Václav. Přínos Mezinárodního tribunálu pro bývalou Jugoslávii k rozvoji definic zločinů podle mezinárodního práva. Praha : Právnická fakulta Univerzity Karlovy v Praze, 2007. Disertační práce. Str. 125.

¹⁸⁶ Rozhodnutí Tribunálu ve věci Delalić ze dne 16. listopadu 1998, bod 590.

¹⁸⁷ Mlnářik JUDr., Václav. Přínos Mezinárodního tribunálu pro bývalou Jugoslávii k rozvoji definic zločinů podle mezinárodního práva. Praha : Právnická fakulta Univerzity Karlovy v Praze, 2007. Disertační práce. Str. 127.

5.3.1.1.7 Úmyslné zkrácení válečného zajatce nebo civilní osoby na právu na spravedlivé a řádné soudní řízení

Ženevskými konvencemi jsou chráněna například tato práva:

- a) právo obviněného být souzen nezávislým a nestranným soudem;
- b) právo obviněného být okamžitě informován o trestných činech nebo zločinech, z jejichž spáchání je obviněn;
- c) zákaz kolektivního trestu;
- d) dodržení principu ne bis in idem; a
- e) právo být informován o právu na odvolání.

Další práva na řádný a spravedlivý proces, v Úmluvách explicitně neuvedená, je také nutné dodržovat, jsou-li součástí mezinárodního práva.

5.3.1.1.8 Protiprávní deportace nebo přesídlení civilních osob nebo jejich protiprávní věznění

Pro naplnění části skutkové podstaty tohoto zločinu pokrývající protiprávní deportaci nebo přesídlení civilních osob je třeba:

- a) existence jednání, které spočívá v přesunu obyvatel nebo jednotlivců z okupovaného území nebo v jeho rámci, přičemž takové jednání není odůvodněno bezpečností obyvatelstva ani důležitými válečnými důvody;
a
- b) existence pachatelova úmyslu obyvatelstvo nebo jednotlivce přesídlit, včetně úmyslu zabránit přesídlenému obyvatelstvu nebo jednotlivci návrat na původní území¹⁸⁸.

Co se týká protiprávního věznění civilních, v přímém boji aktivně neangažovaných osob, mezinárodní právo jej zcela zakazuje bez ohledu na to, zda tyto osoby jsou či nejsou státními příslušníky (potažmo etnickými příslušníky) zneprátelené strany. Tribunál shrnul, že k věznění civilních osob může dojít jen, pokud:

¹⁸⁸ Rozhodnutí Tribunálu ve věci Naletilić ze dne 31. března 2003, bod 521.

- a) existující skutečnosti vedou u konkrétní osoby k oprávněnému závěru, že tato civilní osoba představuje pro věznicí stranu bezpečnostní riziko takové intenzity, že její uvěznění je absolutně nezbytné; a
- b) jsou dodržena procesní práva uvězněného, tedy že oprávněnost uvěznění musí být bez zbytečného odkladu prozkoumána příslušným soudem nebo správním orgánem, a v případě pokračujícího věznění je jeho další trvání přezkoumáváno minimálně dvakrát ročně příslušným orgánem, a to i když bylo uvěznění oprávněné¹⁸⁹.

5.3.1.1.9 Braní civilních osob jako rukojmí

Rukojmí jsou nevinné civilní osoby žijící na okupovaném území, které jsou nezákonně zbaveny osobní svobody, často svévolně a pod hrozbou smrti, za účelem získání výhody nebo ústupku druhé strany¹⁹⁰. Zločin jako takový pak spočívá v tom, že:

- a) pachatel vezme do zajetí jako rukojmí jednu nebo více civilních osob;
- b) pachatel hrozí, že rukojmí usmrtí, zraní, nebo je nepropustí; a
- c) pachatel se snaží donutit jinou osobu, často příslušníka nepřátelské strany, k určitému jednání, aby tím tato osoba dosáhla bezpečnosti rukojmích nebo jejich propuštění na svobodu.

5.3.1.1.10 Ozbrojený konflikt

Základní podmínkou případné aplikace čl. 2 statutu je existence ozbrojeného konfliktu. Ta je dle Tribunálu splněna, když dojde k použití ozbrojené síly jedním státem proti jinému, nebo pokud dojde k dlouhotrvajícímu ozbrojenému násilí mezi vládními jednotkami a vojensky organizovanými skupinami nebo mezi takovými skupinami navzájem v rámci státu¹⁹¹.

¹⁸⁹ Rozhodnutí Tribunálu ve věci Delalić ze dne 20. února 2001, bod 322.

¹⁹⁰ Rozhodnutí Tribunálu ve věci Blaškić ze dne 3. března 2000, bod 158.

¹⁹¹ Rozhodnutí Tribunálu ve věci Kunarac ze dne 12. června 2002, bod 56.

K porušení Ženevských konvencí musí samozřejmě dojít v jeho průběhu. To v praxi znamená od jeho zahájení do uzavření míru, popřípadě dosažení mírového řešení.

5.3.1.1.11 Souvislost mezi tímto konfliktem a zločinem pachatele

Vztah, který má prokurátor povinnost prokázat mezi předmětným konfliktem a zločinem, není místní, ale spíše příčinný. Místo spáchání zločinu tak nemusí být shodné s místem, kde se v daný čas odehrává ozbrojený konflikt mezi zneprátenými stranami¹⁹².

5.3.1.1.12 Mezinárodní charakter ozbrojeného konfliktu

Tribunál rozhodl, že ozbrojený konflikt získá mezinárodní charakter, nejen pokud se odehrává mezi dvěma a více státy, ale také, jestliže:

- a) jiný stát zasáhne do průběhu konfliktu prostřednictvím svých sil; nebo alternativně
- b) určití účastníci konfliktu jednají jménem takového státu¹⁹³.

Zda určití účastníci konfliktu jednají jménem státu, se posuzuje tzv. testem všeobecné kontroly¹⁹⁴, resp. posouzením, zda došlo k naplnění (vždy individuální) potřebné míry této všeobecné kontroly¹⁹⁵. K tomu se vyžaduje, aby určitý stát nebo válčící strana poskytovala ozbrojeným silám, milicím nebo paravojenským jednotkám nejen finanční podporu, vojenský materiál a výcvik, ale také, aby se tento stát sebral roli při organizování, koordinaci a plánování vojenské akce (přičemž se nevyžadují konkrétní instrukce vázané ke konkrétním útokům). Další chování těchto kontrolovaných vojenských jednotek se považuje za jednání orgánů cizího státu *de*

¹⁹² Rozhodnutí Tribunálu ve věci Kordić ze dne 26. února 2001, bod 32.

¹⁹³ Rozhodnutí Tribunálu ve věci Tadić ze dne 15. června 1999, bod 84.

¹⁹⁴ Ibid., bod 146.

¹⁹⁵ Rozhodnutí Tribunálu ve věci Aleksovski ze dne 24. března 2000, bod 145.

facto, v jeho zájmu a jménem takového státu, a tím naplňuje charakter mezinárodního konfliktu¹⁹⁶.

5.3.1.1.13 Ochrana osoby nebo majetku dle Ženevských úmluv

Čtvrtá Ženevská úmluva definuje humanitární ochranu civilistů, kteří se v rámci ozbrojeného konfliktu dostanou do sféry kontroly a vlivu strany jiné národnosti. Kvůli specifickému charakteru jugoslávského konfliktu, během kterého vznikaly nové státy formovány na základě etnické příslušnosti, však soud zastal názor, že, vzhledem k sledování a naplňování smyslu a účelu této konvence, rozhodujícím kritériem pro účely aplikace tohoto práva nebude národnost, ale etnický původ¹⁹⁷.

5.3.2 PORUŠENÍ ZÁKONŮ A OBYČEJŮ VÁLKY

V článku třetím Statut uvádí demonstrativní výčet takových zločinů:

- a) použití jedových zbraní nebo jiných zbraní mající způsobit zbytečné utrpení;
- b) svévolné ničení měst nebo vesnic nebo jejich pustošení, které není ospravedlnitelné vojenskou nutností;
- c) napadení nebo bombardování, a to jakýmkoli prostředky, nebráněných měst, vesnic, budov nebo obydlí;
- d) zabránění nebo zničení nebo úmyslné poškození zařízení určených pro náboženství, charitu a výchovu, umění a vědu, historických památek a uměleckých a vědeckých děl;
- e) plenění veřejného a soukromého majetku.

Oproti ustanovení čl. 2 Statutu je čl. 3 použitelný nejen pro případ konfliktu mezinárodního, ale i vnitrostátního¹⁹⁸. K trestní odpovědnosti pachatele je jen třeba dokázat příčinnou souvislost mezi takovým ozbrojeným konfliktem a zločinem pachatele.

¹⁹⁶ Rozhodnutí Tribunálu ve věci Tadić ze dne 15. června 1999, bod 137.

¹⁹⁷ Ibid., bod 166.

¹⁹⁸ Rozhodnutí Tribunálu o příslušnosti ve věci Tadić ze dne 10. srpna 1995, bod 57 a násl.

Stejně tak je díky demonstrativnímu charakteru výčtu zločinů považován za „umbrella rule“, tedy pravidlo vyjadřující jakousi připravenost Tribunálu podle něj subsidiárně postihnout všechna porušení mezinárodního humanitárního práva¹⁹⁹ (např. i mučení nebo útoky proti osobní důstojnosti, včetně znásilnění), jsou-li zachovány ostatní podmínky jeho aplikovatelnosti:

- a) jednání pachatele musí být v rozporu s určitou normou mezinárodního humanitárního práva;
- b) norma je součástí obyčejového nebo smluvního mezinárodního práva;
- c) porušení normy musí být závažné, což znamená, že musí jít o porušení normy chránící důležité hodnoty a současně porušení normy má závažné důsledky pro postiženého; a
- d) porušení normy musí mít za následek individuální trestní odpovědnost pachatele²⁰⁰.

5.3.2.1 KLÍČOVÉ, TRIBUNÁLEM ROZVINUTÉ DEFINIČNÍ ZNAKY ZLOČINU

5.3.2.1.1 Svévolné ničení měst nebo vesnic nebo jejich pustošení, které není ospravedlnitelné vojenskou nutností

Z jurisdikce Tribunálu plyne, že tento zločin je spáchán, pokud:

- a) ničení majetku probíhá ve velké míře;
- b) ničení majetku není ospravedlnitelné vojenskou nutností; a
- c) takové jednání je kryto úmyslem pachatele²⁰¹.

Majetkem se pro tyto případy rozumí civilní objekty, tedy takové, které nejsou legitimním cílem válečných operací²⁰².

¹⁹⁹ Rozhodnutí Tribunálu ve věci Furundžija ze dne 10. prosince 1998, bod 133.

²⁰⁰ Rozhodnutí Tribunálu ve věci Kunarac ze dne 12. června 2002, bod 66.

²⁰¹ Rozhodnutí Tribunálu ve věci Kordić ze dne 26. února 2001, bod 346.

²⁰² Rozhodnutí Tribunálu ve věci Blaškić ze dne 3. března 2000, bod 180.

5.3.2.1.2 Zabrání nebo zničení nebo úmyslné poškození zařízení určených pro náboženství, charitu a výchovu, umění a vědu, historických památek a uměleckých a vědeckých děl

Judikatura Tribunálu dovozuje podmínky, za kterých je tento zločin spáchán:

- a) jednání pachatele je namířeno proti majetku nebo budovám určeným pro náboženství, charitu a výchovu, umění nebo vědu;
- b) napadený majetek není v době jednání pachatele používán k vojenským účelům; a
- c) napadený majetek, typicky budovy, nesmí být v bezprostřední blízkosti vojenských cílů²⁰³.

Jelikož by poslední podmínka vedla k tomu, že by bylo možné chráněný majetek beztrestně zničit jen kvůli tomu, že se nacházel v bezprostřední blízkosti vojenských cílů, soud od této podmínky upustil a v definici ji nahradil podmínkou, že pachatel jedná v úmyslu tento majetek zničit²⁰⁴.

5.3.2.1.3 Plenění veřejného a soukromého majetku

Mimo obecných předpokladů trestnosti vyplývajících z čl. 3 je za tento zločin pachatel odpovědný, jestliže si svévolně a protiprávně přivlastní veřejný nebo soukromý majetek²⁰⁵, který náleží nepříteli nebo nepřátelské straně²⁰⁶.

5.3.2.1.4 Zakázaná práce

Jak již bylo řečeno výše, čl. 3 Statutu má charakter tzv. umbrella rule, díky čemuž pod něj Tribunál subsumuje i další, v demonstrativním výčtu neuvedená závažná porušení mezinárodního humanitárního práva, která tím kategorizuje jako válečné zločiny. Jedním z nich je zločin zakázané práce, některé další jsou uvedeny následně.

²⁰³ Ibid., bod 185.

²⁰⁴ Rozhodnutí Tribunálu ve věci Naletilić ze dne 31. března 2003, body 603 - 605.

²⁰⁵ Ibid., bod 617.

²⁰⁶ Rozhodnutí Tribunálu ve věci Jelisić ze dne 14. prosince 1999, bod 48.

V části III., oddílu III. Třetí Ženevská úmluva upravuje podmínky práce válečných zajatců. Ti mohou vykonávat pouze výslovně uvedené práce a jen s ohledem na jejich zdravotní stav, věk a hodnost. Zločinu zakázané práce se tak dopustí ten, kdo úmyslně donutí válečného zajatce konat Úmluvou zakázané práce²⁰⁷.

5.3.2.1.5 Kruté zacházení

Tento zločin, Tribunálem klasifikovaný jako válečný, vyžaduje alternativně následující znaky:

- a) jednání působí závažné psychické nebo fyzické utrpení nebo zranění,
- b) jednání představuje závažný útok na lidskou důstojnost; a
- c) jednání, aktivní či pasivní, je úmyslné.

Jako takový je ekvivalentní se zločinem nelidského zacházení v rámci závažných porušení Ženevských úmluv podle čl. 2 Statutu²⁰⁸.

Stejnou roli, jakou hraje právě zmíněný zločin nelidského zacházení ve vztahu k ostatním zločinům dle čl. 2 Statutu, hraje i zločin krutého zacházení ve vztahu k ostatním zločinům spadajícím do působnosti čl. 3 Statutu. Je tedy subsidiární povahy, má residuální funkci a jednání, které naplňuje obecné předpoklady aplikovatelnosti čl. 3, ale už nenaplňuje znaky jiného zločinu, lze kvalifikovat jako zločin krutého zacházení²⁰⁹.

5.3.2.1.6 Vražda

Vraždu, která je zločinem i podle mezinárodního práva obyčejového, soudí Tribunál podle několika článků, přičemž základní znaky skutkové podstaty jsou pro všechny stejné²¹⁰. Rozdíl je však v tom, že:

- a) vražda jako zločin proti lidskosti podle čl. 5 Statutu musí být spáchána v rámci ozbrojeného masového nebo systematického útoku;

²⁰⁷ Rozhodnutí Tribunálu ve věci Naletilić ze dne 31. března 2003, body 250 a násl.

²⁰⁸ Rozhodnutí Tribunálu ve věci Kordić ze dne 26. února 2001, bod 265.

²⁰⁹ Rozhodnutí Tribunálu ve věci Blaškić ze dne 3. března 2000, bod 186.

²¹⁰ Rozhodnutí Tribunálu ve věci Kordić ze dne 26. února 2001, bod 222.

- b) úmyslné usmrcení jako závažné porušení Ženevských úmluv podle čl. 2 Statutu musí být spácháno na osobě, která je Úmluvami chráněna; a
- c) vražda jako porušení zákonů a obyčejů války podle čl. 3 Statutu musí být spáchána proti osobě, která se aktivně neúčastní nepřátelských akcí²¹¹.

5.3.2.1.7 Braní rukojmích

Analogicky k výše uvedené vraždě, znaky skutkové podstaty zločinu braní rukojmích podle čl. 3 Statutu jsou obdobné jako zločinu braní civilních osob jako rukojmí podle čl. 2 Statutu.

5.3.2.1.8 Mučení

Další případ, kdy judikatura Tribunálu podřazuje, za výše uvedených podmínek, zločin mučení i pod čl. 3 Statutu. Základní definiční znaky jsou opět obdobné, ať jde o čl. 2, 3, nebo 5 Statutu.

5.3.2.1.9 Znásilnění

Jak již bylo uvedeno výše, zejména v kapitolách 4.2.1.6, 4.2.1.7 a 4.3.1.1.2, znásilnění může být, podle konkrétních okolností každého případu, souzeno podle čl. 2, 3, 4, i 5 Statutu.

5.3.2.1.10 Útoky proti osobní důstojnosti

Trestnost tohoto zločinu je dána, jestliže:

- a) jednání pachatele je obecně považováno za jednání působící vážné ponížení napadené osoby nebo jinak vážný útok na lidskou důstojnost;
- b) pachatel věděl, že jeho jednání může mít tento následek; a

²¹¹ Ibid., bod 230.

c) jednání pachatele, ať už ve formě konání nebo opomenutí, je kryto úmyslem²¹².

V praxi Tribunálu je takto postihováno používání zajatců jako živých štítů nebo pracovní síly ke kopání zákopů²¹³, nebo udržování nedostatečných podmínek v zajateckých táborech, nucení zajatců konat osobní potřeby do jejich oblečení, či udržování stále obavy, že budou kdykoli vystaveni fyzickému, psychickému nebo sexuálnímu násilí²¹⁴.

²¹² Rozhodnutí Tribunálu ve věci Kunarac ze dne 12. června 2002, bod 161.

²¹³ Rozhodnutí Tribunálu ve věci Aleksovski ze dne 25. června 1999, bod 229.

²¹⁴ Rozhodnutí Tribunálu ve věci Kvočka ze dne 2. listopadu 2001, bod 173.

6 ZÁVĚR

Civilizovaná společnost, která zcela správně a v souladu s pokrokovým humanitním pohledem na svět, bere výkon spravedlnosti z rukou oběti a ruší starořímský zákon odvety oko za oko a zub za zub, je povinna k zajištění spravedlnosti přistupovat odpovědně, proporcionálně a bezvýjimečně. Toho si mezinárodní společenství při pohledu na hrůzy balkánského válečného konfliktu bylo zcela vědomo a našlo, dalo by se říci až vzácnou, shodu v zamýšleném způsobu řešení. Dalo tím základ vzniku Mezinárodního trestního tribunálu pro bývalou Jugoslávii, uvědomujíc si, že bez odsouzení zločinů by nebylo možné očekávat ani budoucí usmíření, a to ani nikde jinde ve světě, kde došlo a stále dochází k zločinům proti humanitě.

Za jakéhosi předchůdce Tribunálu bývá často označován Mezinárodní vojenský tribunál v Norimberku. Ten zvládl za pouhý rok činnosti vynést rozsudek hned nad 24 obžalovanými, tedy nesporně o mnoho více, než Tribunál pro bývalou Jugoslávii. Za to může několik důvodů. Jedním z nich je zejména to, že Norimberský tribunál soudil i za nepřítomnosti obžalovaných, což zamezilo ztrátě hodnoty svědeckých výpovědí a dalších důkazních materiálů. Také disponoval pouze jednostupňovou procedurou a jugoslávský Tribunál, jak již bylo řečeno, v mnohem větší míře poskytuje prostor pro uplatnění ochrany práv obviněných a obžalovaných.

Jednou z prvních zásadních věcí, se kterou se musel již fungující Tribunál vyrovnat, byla obhajoba legitimacy jeho vlastní existence a příslušnosti k projednávání a rozhodování uvedených zločinů. Hned v prvním případě, který rozhodoval, Prokurátor v. Duško Tadić, oboje obhajoba napadla. Odvolací senát však dovedl jak legitimitu působení Tribunálu, neb jeho ustavením nedošlo k nedovolenému výkonu pravomocí Rady bezpečnosti, naopak jím byl sledován záměr a účel Charty OSN, tak i implicitní „kompetenci rozhodovat o své vlastní kompetenci“.

Statut i judikatura Tribunálu má nespornou zásluhu na rozvoji materiálních i procesních pravidel mezinárodního práva trestního. Mimo všechn rozvoj definic zločinů podle mezinárodního práva uvedených v této práci, například výklad skutkové podstaty zločinu genocidy, bych na tomto místě zdůraznil zejména tyto případy:

Kunarac a Furundžija pro vytvoření popisné definice znásilnění;

Vasiljević pro definici zločinu vyhlazování;

Kunarac pro definici zločinů mučení a zotročování;

Blaškić pro posun výkladu zločinů proti lidskosti a výklad velitelské odpovědnosti, kdy již stačí mnohem volnější vazba podřízenosti a nadřízenosti; a

Tadić z několika důvodů. Prvním z nich je zmíněný výše v souvislosti se samotnou příslušností Tribunálu. Druhým je vytvoření již okřídlené definice ozbrojeného konfliktu, a třetím je fakt, že odvolací senát v jeho případě vdechl život jednomu zásadnímu institutu, při jehož přejímání se inspiroval Římským statutem, a to společnému zločinnému podniku.

Tribunál tak napravoval absenci normativní úpravy forem trestné součinnosti při páchání zločinů podle mezinárodního práva. Konstatoval, že ačkoli jsou ve válečných podmínkách obvykle páchány kolektivně, vinu je třeba pachatelům prokazovat individuálně. A i když zločin fyzicky spáchají pouze někteří členové skupiny, účast a přispění dalších členů skupiny je často zásadní. Proto morální tíha těch, co participují, není často menší než těch, kteří skutečně zločiny páchají²¹⁵.

Smyslem činnosti Tribunálu je potrestat ty, co spáchali zločiny, další od toho odradit, poskytnout spravedlnost obětem trestných činů, pomáhat k nastolení klidu a míru, podporovat usmíření v oblasti postižené válkou tam, kde úsilí suverénních států selhalo.

V této souvislosti bych si dovilil vytknout jedno slabé místo Tribunálu, a tím je postavení obětí. Důsledkem značné míry akuzačního charakteru procesu a putativní povahy činnosti Tribunálu je jim v řízení přiznáno pouhé postavení svědka Prokurátora. To má řadu následků, například, že oběť, která odmítne svědčit nebo odpovídat na dotaz vztahující se k případu, může být odsouzena za pohrdání Tribunálem k pokutě nebo trestu odnětí osobní svobody až na dvanáct měsíců²¹⁶. Dále, že oběť během svého výslechu nemůže využít přítomnosti právního zástupce, nemá přístup k důkazům předkládaným Prokurátorem a nemůže být přítomna jednání během výpovědí dalších svědků. Jako nejzávažnější se mi ovšem jeví dvě skutečnosti. První, že oběť není účastníkem mezinárodního trestního řízení, neb tím je Prokurátor, který je pověřen zastupovat zájmy mezinárodního společenství, tedy i její. A druhá s tím spojená, že

²¹⁵ Rozhodnutí Tribunálu ve věci Tadić ze dne 15. července 1999, body 190 a násl.

²¹⁶ Procesní a důkazní řád Tribunálu, pravidlo č. 77.

oběť nemůže požadovat náhradu způsobené škody přímo před Tribunálem, ale je s tímto požadavkem odkázána k národnímu soudu²¹⁷.

A jak říká dr. Alexander Lionel Borain, bojovník proti apartheidu a předseda Jihoafrické Komise pravdy a usmíření, plné spravedlnosti nemůže být nikdy dosaženo, pokud je proces nápravy organizován na úkor poškozených. Oběti zločinů musí být slyšeny, což je imperativ pro usmíření. Pokud není tohoto dbáno, může být proces usmíření snadno znehodnocen.

Zásadní je, že se na tomto poli dokázalo mezinárodní společenství poučit a Statutem Mezinárodního trestního soudu již procesní subjektivita obětem přiznána je. I v tom spočívá nezpochybnitelný přínos činnosti Tribunálu.

Na všem špatném se dá nalézt něco dobrého. Hrůzné ovšem je, že kvalitativní posun mezinárodního trestního práva, jak jsme jej zaznamenali v kontextu války v bývalé Jugoslávii, je vykoupen statisíci přímých obětí a dalšími miliony pokřivených, a často už nenarovnatelných lidských osudů. V historii lidstva to už tak bohužel chodí, že významný pokrok je až příliš často zaplacen krví. U takového normativního systému, kterým právo je, bohužel navíc platí, že je-li ho potřeba, znamená to, že ve společnosti už je vážný problém. Bylo by krásné, kdyby se situace zvládla otočit, a mezinárodnímu společenství by se povedlo dospět k takovému systému tvorby, aplikace a vynucování pravidel, že jeho přítomnost by neznamenal již existující problém, ale záruku, že ten nevznikne. Je mi jasné, že zrovna konflikt v bývalé Jugoslávii neposune mezinárodní právo do této ideální, cílové pozice. Nicméně už nyní je, myslím, patrné, že v kontextu takového dějinného vývoje sehrává svou nezastupitelnou roli. Důkazem toho mimo jiné je i výpověď Biljany Plavšičové, členky kolektivního vedení Republiky srbské, která se v lednu 2001 Tribunálu dobrovolně vzdala a 2. října následujícího roku přiznala vinu ke zločinům perzekuce a zločinům proti lidskosti. Na závěr zde, jako obrazný nadějný odkaz celého konfliktu a činnosti Tribunálu, uvádím část její výpovědi: „Existuje spravedlnost, která vyžaduje položit život za každý nevinně zmařený život a smrt za každou zaviněnou smrt. Nejsem schopna dostat těmto požadavkům spravedlnosti, a proto mohu udělat jen to, co je v mé moci, a to je udělat pravdivý závěr o svém jednání a tuto pravdu přiznat a přijmout odpovědnost. Doufám, že Muslimové, Chorvati a

²¹⁷ Bureš Mgr., Pavel. *Lidská práva v mezinárodním trestním řízení*. Praha : Právnická fakulta Univerzity Karlovy v Praze, 2011. Str. 101.

dokonce i nevinné srbské oběti se nenechají ovládnout hořkostí, která často přeroste v nenávist a ve svých koncích je sebedestruktivní.

Byla jsem varována, že toto není pravý čas a místo mluvit pravdu. Bylo mi řečeno, že musíme čekat, až ostatní akceptují svůj díl odpovědnosti za své činy. Ale já věřím, že neexistuje místo ani čas, kde není správné mluvit pravdu. I druzí musí posoudit své vlastní chování. Musíme žít ve světě, a ne v jeskyni. Pokud jde o mne, jste to vy, členové tohoto trestního senátu, kteří máte odpovědnost soudit. Je na vás, soudcích, prokurátorech a vyšetřovatelích, abyste použili svých pravomocí a přinesli spravedlnost všem stranám konfliktu a tím dovršili misi, pro kterou byl tento tribunál ustaven. Ve svém rozsudku musíte nalézt spravedlnost, kterou tento svět může nabídnout, ne pouze pro mne, ale také pro nevinné oběti této války.²¹⁸

²¹⁸ Volný překlad JUDr. Ivany Janů v příspěvku Mezinárodní spravedlnost: tribunály OSN, Jihoafrická Komise pravdy a usmíření z konference Zločiny komunismu pořádané Ústavem pro studium totalitních režimů.

7 SEZNAM POUŽITÝCH PRIMÁRNÍCH PRAMENŮ A POUŽITÉ SEKUNDÁRNÍ LITERATURY

7.1 PRIMÁRNÍ PRAMENY

- Akty nezávislosti Slovinské republiky (Osamosvojitveni akti Republike Slovenije); [Online] [Citace: 17. 10 2014.] http://www.svz.gov.si/si/zakonodaja_in_dokumenti/osamosvojitveni_akti_republike_slovenije
- Archiv Slovinské republiky k 20. výročí referenda v roce 1990. Arhiv Republike Slovenije, Razstava Arhiva RS ob 20. obletnici plebiscita 1990. [Online] [Citace: 17. 10 2014.] http://www.arhiv.gov.si/si/delovna_podrocja/razstavna_dejavnost/razstava_arhiva_rs_ob_20_obletnici_plebiscita_1990
- Čtvrtá Ženevská úmluva o ochraně civilních osob za války z roku 1949
- Druhá Ženevská úmluva o zlepšení osudu raněných, nemocných a trosečníků ozbrojených sil na moři z roku 1949
- Charta OSN
- Chorvatská Ústava
- Obžaloba Mezinárodního Tribunálu pro bývalou Jugoslávii proti Ratko Mladićovi ze dne 10. října 2002
- Poradní posudek Mezinárodního soudního dvora: Jednostranné vyhlášení nezávislosti kosova není v rozporu s mezinárodním právem. Accordance with International Law of the Unilateral Declaration of Independence in Respect of Kosovo, Advisory Opinion
- Procesní a důkazní řád Mezinárodního trestního tribunálu pro bývalou Jugoslávii
- První Ženevská úmluva o zlepšení osudu raněných a nemocných příslušníků ozbrojených sil v poli z roku 1949
- Rezoluce Rady Bezpečnosti OSN
 - č. 721 ze dne 27. listopadu 1991
 - č. 727 ze dne 8. ledna 1992
 - č. 743 ze dne 21. února 1992
 - č. 757 ze dne 30. května 1992
 - č. 758 ze dne 8. června 1992
 - č. 777 ze dne 19. září 1992
 - č. 780 ze dne 6. října 1992
 - č. 798 ze dne 18. prosince 1992
 - č. 827 ze dne 25. května 1993

- č. 1031 ze dne 15. prosince 1995
- č. 1244 ze dne 10. června 1999
- Rozhodnutí Mezinárodního tribunálu pro bývalou Jugoslávii
 - Rozhodnutí Tribunálu o příslušnosti ve věci Tadić ze dne 10. srpna 1995
 - Rozhodnutí Tribunálu ve věci Aleksovski ze dne 24. března 2000
 - Rozhodnutí Tribunálu ve věci Aleksovski ze dne 25. června 1999
 - Rozhodnutí Tribunálu ve věci Blaškić ze dne 3. března 2000
 - Rozhodnutí Tribunálu ve věci Delalić ze dne 16. listopadu 1998
 - Rozhodnutí Tribunálu ve věci Delalić ze dne 20. února 2001
 - Rozhodnutí Tribunálu ve věci Furundžija ze dne 10. prosince 1998
 - Rozhodnutí Tribunálu ve věci Jelisić ze dne 14. prosince 1999
 - Rozhodnutí Tribunálu ve věci Kordić ze dne 26. února 2001
 - Rozhodnutí Tribunálu ve věci Krnojelac ze dne 15. března 2002
 - Rozhodnutí Tribunálu ve věci Krstić ze dne 2. srpna 2001
 - Rozhodnutí Tribunálu ve věci Kunarac ze dne 12. června 2002
 - Rozhodnutí Tribunálu ve věci Kupreškić ze dne 14. ledna 2000
 - Rozhodnutí Tribunálu ve věci Kvočka ze dne 2. listopadu 2001
 - Rozhodnutí Tribunálu ve věci Naletilić ze dne 31. března 2003
 - Rozhodnutí Tribunálu ve věci Tadić ze dne 15. července 1999
 - Rozhodnutí Tribunálu ve věci Vasiljević ze dne 29. listopadu 2002
- Rozhodnutí Mezinárodního tribunálu pro Rwandu ve věci Akayesu ze dne 2. září 1998
- Statut Mezinárodního trestního soudu
- Statut Mezinárodního trestního tribunálu pro bývalou Jugoslávii
- Třetí Ženevská úmluva o zacházení s válečnými zajatci z roku 1949
- Úmluva mezinárodní organizace práce č. 29 z roku 1930
- Úmluva o otroctví z 25. září 1926
- Úmluva o právech dítěte ze dne 20. listopadu 1989
- Úmluva o zabránění a trestání zločinu genocidia ze dne 9. prosince 1948
- United Nations. S/1994/674, Letter dated 24 May 1994 from the Secretary-General to the President of the Security Council, 27. května 1994
- Usnesení Vlády České a Slovenské Federativní republiky č. 27 ze dne 16. ledna 1992
- Usnesení vlády České republiky č. 1114 ze dne 4. října 2006
- Ústavní rozhodnutí o svrchovanosti a nezávislosti Chorvatské republiky (Ustavna odluka Sabora Republike Hrvatske o suverenosti i samostalnosti Republike Hrvatske). [Online] [Citace: 17. 10 2014.] <http://www.sabor.hr/Default.aspx?art=15020>
- Vyhláška ministra zahraničních věcí ze dne 15. prosince 1954 o Ženevských úmluvách ze dne 12. srpna 1949. na ochranu obětí války, publikována pod č. 65/1954 Sb.

- Zápis z mimořádného slavnostního shromáždění Parlamentu Kosovské republiky u příležitosti vyhlášení nezávislosti ze dne 17. února 2008; [Online] 17. 2. 2008. [Citace: 13. 10 2014.] http://www.assembly-kosova.org/common/docs/proc/trans_s_2008_02_17_al.pdf

7.2 SEKUNDÁRNÍ LITERATURA

- Allied Command Operations; <http://www.aco.nato.int/>
- Anděl, Michal. Kosovský Mnichov, Izrael a pravicoví piláti. *euportal.parlamentnilisty.cz*. [Online] 6. 2 2008. [Citace: 10. 10 2014.] <http://euportal.parlamentnilisty.cz/Articles/2306-srbske-volby-kosovsky-mnichov-izrael-a-pravicovi-pilati.aspx>
- Benderly, Jill a Kraft, Evan. *Independent Slovenia: Origins, Movements, Prospects*. 2. Basingstoke : Palgrave Macmillan, 1996
- Bureš Mgr., Pavel. *Lidská práva v mezinárodním trestním řízení*. Praha : Právnická fakulta Univerzity Karlovy v Praze, 2011.
- Čepelka, Čestmír a Šturma, Pavel. *Mezinárodní právo veřejné*. 1. Praha : C. H. Beck, 2008. str. 779
- Dientsbier, Jiří. *Daň z krve*. Praha : Nakladatelství Lidové noviny, 2002
- Feranec, Ivan. Kosovo, domov největší mafie v Evropě. *www.ihned.cz*. [Online] 23. 11 2005. [Citace: 12. 10 2014.] <http://archiv.ihned.cz/c1-17260410-kosovo-domov-nejvetsi-mafie-v-evrope>
- Foldyna, Jaroslav. Pravda a lež o „genocidě“ ve Srebrenici. *www.blisty.cz*. [Online] 1. 3 2007. [Citace: 17. 10 2014.] <http://www.blisty.cz/art/33082.html>
- Haagský soud obrátil. Chorvatský generál Gotovina si 24 let neodsedí. *http://zpravy.idnes.cz*. [Online] 16. 11 2012. [Citace: 15. 10 2014.] http://zpravy.idnes.cz/gotovina-zprosten-0nb-/zahranicni.aspx?c=A121116_095313_zahranicni_ts
- Hladký, Ladislav. *Slovinsko: stručná historie států*. Praha : Libri, 2010
- International Court of Justice; <http://www.icj-cij.org/>
- International Criminal Tribunal for the former Yugoslavia; <http://www.icty.org>
- Janů, Ivana. Mezinárodní spravedlnost: tribunály OSN, Jihoafrická Komise pravdy a usmíření. *www.ustrcr.cz* [Online] [Citace: 11. 11 2014.] <http://www.ustrcr.cz/data/pdf/konference/zlociny-komunismu/ivana-janu.pdf>
- Košťál, Martin. *Globalisté útočí - Od "humanitárního" bombardování po samostatný narkostát Kosovo*. Praha : Kontingent Press, 2008
- Lemkin, Raphael. *Axis Rule in Occupied Europe: Laws of Occupation – Analysis of Government – Proposals for Redress*. Washington, D.C : Carnegie Endowment for International Peace, 1944
- Majerčík, Lubomír. ICTY a souzení válečných zločinů. *Středoevropské politické studie*, č. 2-3, ročník 8., jaro-léto 2006. Mezinárodní politologický ústav Fakulty sociálních studií Masarykovy univerzity v Brně. [Online] [Citace: 10. 11. 2014.] <http://www.cepsr.com/clanek.php?ID=279>

- Marek, Jindřich. Český prapor mírové mise UNCRO a chorvatská operace OLUJA. *Historie a vojenství*, č. 2/2012. Vojenský historický ústav Praha
- Memorijalni centar Srebrenica – Potočari; <http://www.potocarimc.ba>
- Mlnařík JUDr., Václav. *Přínos Mezinárodního tribunálu pro bývalou Jugoslávii k rozvoji definic zločinů podle mezinárodního práva*. Praha : Právnická fakulta Univerzity Karlovy v Praze, 2007. Disertační práce.
- Pěnkava Mgr., Pavel. Mezinárodní trestní soud pro bývalou Jugoslávii. *Bulletin advokacie*. 2006, 6.
- Prof. Dr. Werle, Gerhard. The Evolution of International Criminal Law. <http://werle.rewi.hu-berlin.de>. [Online] 2010. [Citace: 10. 11. 2014.] http://werle.rewi.hu-berlin.de/01_History-Summary.pdf
- Savich, Carl. Srebrenica: The Untold Story. www.serbianna.com. [Online] [Citace: 17. 10. 2014.] <http://www.serbianna.com/columns/savich/051.shtml>
- Schabas, William A. *An Introduction to the International Criminal Court*. 2. Cambridge : Cambridge University Press, 2004
- Srebrenica murders 'not genocide'. news.bbc.co.uk. [Online] 27. 11. 2003. [Citace: 11. 11. 2014.] <http://news.bbc.co.uk/2/hi/europe/3244042.stm>
- Srebrenica Muslim chief cleared. news.bbc.co.uk. [Online] 3. 6. 2008. [Citace: 18. 09. 2014.] <http://news.bbc.co.uk/2/hi/europe/7486999.stm>
- Šesták, Miroslav. *Dějiny Jihoslovanských zemí*. 2. Praha : Nakladatelství Lidové noviny, 2009
- Šturma, Pavel. *Mezinárodní trestní soud a stíhání zločinů podle mezinárodního práva*. Praha : Nakladatelství Karolinum, 2002
- The Politics of the Srebrenica Massacre. www.globalresearch.ca. [Online] [Citace: 17. 10. 2014.] <http://www.globalresearch.ca/the-politics-of-the-srebrenica-massacre/660>
- Urban, Jan. *Všem sráčíům navzdory, aneb Válka, o které nechcete nic vědět*. Praha : GplusG, 1996.
- http://cs.wikipedia.org/wiki/Alija_Izetbegović
- http://cs.wikipedia.org/wiki/Bitva_o_Vukovar
- http://cs.wikipedia.org/wiki/Bosna_a_Hercegovina
- http://cs.wikipedia.org/wiki/Brionská_deklarace
- http://cs.wikipedia.org/wiki/Dějiny_Kosova
- http://cs.wikipedia.org/wiki/Franjo_Tuđman
- <http://cs.wikipedia.org/wiki/HDZ>
- http://cs.wikipedia.org/wiki/Chorvatská_válka_za_nezávislost
- http://cs.wikipedia.org/wiki/Ibrahim_Rugova
- http://cs.wikipedia.org/wiki/Jugoslávská_lidová_armáda
- http://cs.wikipedia.org/wiki/Kosovská_osvobozenecká_armáda
- http://cs.wikipedia.org/wiki/Kosovská_osvobozenecká_armáda
- http://cs.wikipedia.org/wiki/Operace_Oluja

- http://cs.wikipedia.org/wiki/Referendum_o_nezávislosti_a_samostatnosti_Slovinska
- http://cs.wikipedia.org/wiki/Republika_Srbská
- http://cs.wikipedia.org/wiki/Republika_Srbská_Krajina
- http://cs.wikipedia.org/wiki/Seznam_států_a_mezinárodních_organizací_podle_postoje_k_nezávislosti_Kosova
- http://cs.wikipedia.org/wiki/Slobodan_Milošević
- http://cs.wikipedia.org/wiki/Slovinská_válka_za_nezávislost
- http://cs.wikipedia.org/wiki/Slovinská_válka_za_nezávislost
- http://cs.wikipedia.org/wiki/Socialistická_federativní_republika_Jugoslávie
- http://cs.wikipedia.org/wiki/Srebrenický_masakr
- http://cs.wikipedia.org/wiki/Srpska_demokraska_stranka
- http://cs.wikipedia.org/wiki/Válka_v_Bosně_a_Hercegovině
- http://cs.wikipedia.org/wiki/Válka_v_Jugoslávii
- http://cs.wikipedia.org/wiki/Válka_v_Kosovu
- http://cs.wikipedia.org/wiki/Vojska_Republiky_srbské
- http://cs.wikipedia.org/wiki/Ženevské_úmluvy
- http://en.wikipedia.org/wiki/List_of_massacres_in_Bosnia_and_Herzegovina
- http://en.wikipedia.org/wiki/Milan_Babić

8 SHRNUTÍ PRÁCE A KLÍČOVÁ SLOVA

Title of the thesis in English:

Development of international criminal law in the context of the war in the former Yugoslavia

Shrnutí práce:

V úvodním historickém exkurzu (kapitola druhá) se práce pokouší nahlédnout do podstaty válečného konfliktu na území bývalé Jugoslávie a jmenovat alespoň základní příčiny tohoto ostudného období novodobé evropské historie. Následně (v kapitole třetí) se zaměřuje na dopad probíhající války na reakce mezinárodního společenství a zkoumá, jaké konkrétní kroky byly učiněny na univerzální platformě zřízené i pro tyto účely, na půdě Organizace spojených národů. Nejvýznamnější z nich je bezesporu ustavení Mezinárodního trestního tribunálu pro bývalou Jugoslávii, který se zabývá zločinem genocidy, zločiny proti lidskosti, závažnými porušeními Ženevských úmluv a porušením zákonů a obyčejů války.

Prvně po čtyřiceti letech tak došlo k faktické aplikaci mezinárodního trestního práva, které do té doby sice vznikalo, ale neexistovala instituce, která by v oblasti mezinárodního trestního soudnictví disponovala působností jej vynucovat. Následně (v kapitole čtvrté) se proto práce věnuje popisu charakteru Tribunálu a některých s tím spojených témat, jakým je například obhajoba legitimacy jeho vlastní existence a příslušnosti k projednávání a rozhodování uvedených zločinů (stalo se tak v rámci případu Duška Tadiće).

Těžiště práce (v kapitole páté) spočívá ve zmapování činnosti Tribunálu a jeho nejvýznamnějších vlivů na mezinárodní trestní právo. Deskriptivní metodou, pracující s rozsudky Tribunálu, jsou v této části přiblíženy jednotlivé skutkové podstaty zločinů podle mezinárodního práva tak, jak byly jeho činností rozvinuty či zcela definovány.

V závěru práce (kapitole šesté) jsou shrnuty klíčové případy, které formovaly nejpodstatnější změny v mezinárodním trestním právu, a je odhadnut jejich smysl do budoucna. Posledně se pak věnují uvažování nad smyslem činnosti Tribunálu, kterým je potrestat ty, co spáchali zločiny, další od toho odradit, poskytnout spravedlnost obětem trestných činů, pomáhat k nastolení klidu a míru a podporovat usmíření v oblasti postižené válkou tam, kde úsilí suverénních států selhalo, a jeho zhodnocení, jak se mu tento bohubilý cíl daří naplnit.

Summary of the Thesis:

The introductory historical overview (chapter two) gives an insight into the merits of the military conflict in the former Yugoslavia and lists the most fundamental causes behind this scandalous period of modern European history. Next, in chapter three, the thesis focuses on the impacts of this ongoing war on the international communities and their reactions, as well as on the particular measures taken by the United Nations, the universal platform established for these purposes. The most significant of these measures is undoubtedly the establishing of the International Criminal Tribunal for the former Yugoslavia (ICTY), which prosecutes crimes against humanity, genocide, grave breaches of the Geneva Conventions and violations of the laws or customs of war.

For the first time after forty years, the international criminal law had been applied. Before that, there was no institution entitled to enforce this law within the international criminal justice. In chapter four, the ICTY is characterized and described, including several relevant topics, such as legitimacy of its own existence and its entitlement to prosecute and adjudicate on the above stated crimes (as it happened in the Duško Tadić case).

The main part of the thesis (chapter five) examines the ICTY activities and its most significant effects on the international criminal law. By using a descriptive method and actual ICTY verdicts, merits of the cases of the individual crimes are described in this section.

In the final section (chapter six), key cases that helped to form the most important changes in the international criminal law are summarized, and their future relevance is estimated. Lastly, I reflect on the meaning of the ICTY activities, which is to punish those who committed a crime, to deter others from doing so, to bring justice to the crime victims and to help restore peace and promote reconciliation in war-ridden regions, where efforts of sovereign states have failed. I also offer a personal assessment of the ICTY in terms of its success in accomplishing these noble goals.

Klíčová slova:

Bývalá Jugoslávie, válka, mezinárodní trestní právo

Key words:

Former Yugoslavia, War, International Criminal Law